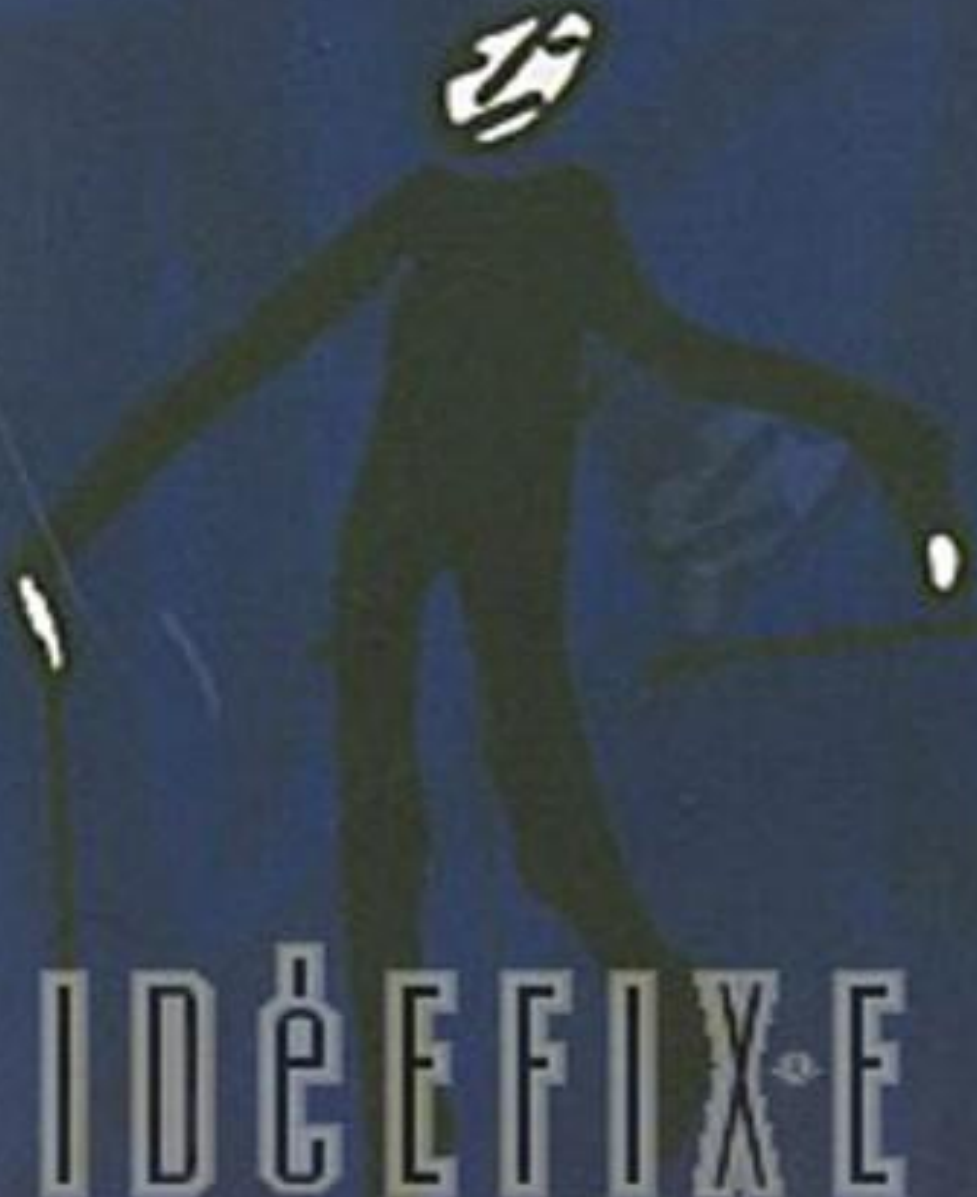
Franz Kafka

mavi oktav defteri

IDÉEFIXE

mavi oktav defterleri

franz kafka

türkçesi: banu ırmak

Mavi Oktav Defterleri
The Blue Octavo Notebooks
Franz Kafka
Yayın Yönetmeni: Kaan Çaydamlı
Türkçesi: Banu Irmak
ALTIKIRKBEŞ YAYIN
Yazışma adresi:
Ömer Efendi sk. No. 7/15
Kızıltoprak, Kadıköy
Konuşma adresi:
(0216) 330 86 389
Fax:
(0216) 330 28 24
Internet satışı:
www.altikirkbes.com

Bu çevirinin tüm yayın haklarını sahiplendik.Tanıtım alıntıları dışında –makul boyutlarda

izinsiz çoğaltılması ahlak kurallarına ve yasalarımıza göre suç sayılmaktadır.

Böyle bir harekete kalkışmak istediğinizde önce bize

sorarsanız uygar dünya adına seviniriz.

P. S. : Tüm fotokopi fanzinler yukarıdaki açıklamadan bağımsızdırlar. Onlar istedikleri

ALTIKIRKBEŞ kitabını veya metnini çoğaltabilir, bozup yeniden yaratabilirler.

Okurlarımızı yasal dergileri değil "fotokopi fanzinleri" izlemeye çağırıyoruz.

Onlar sizi uçurumdan aşağı itecek güce sahiptirler ve uçmayı öğrenmenin zamanı geldi.

Yaşasın FOTOKOPİ, Yaşasın KAOS

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

bir Kaybedenler Kulübü tribidir.

Franz Kafka

(3 Temmuz 1883, Prag – 3 Haziran 1924, Kierling)

Taşralı Çek proletaryasından gelip zengin bir tüccar konumuna yükselmiş bir baba ile zengin ve aydın bir Alman Yahudisi annenin çocuğu olan Franz Kafka, içedönük ve huzursuz kişiliğini büyük ölçüde annesine borçluydu. Çeşitli ailevi ve toplumsal sebepler yüzünden çevresine yabancılaşarak büyüdü. Ailesinin Prag'daki Alman toplumuyla kaynaşma çabaları sonucunda Alman okullarında okudu. Çek kökenli bir aileden geldiği halde Almanca'yı ana dili olarak kullandığı için tam bir Çek sayılmayan Franz'ı Almanlar da tam anlamıyla kendilerinden görmediler.

Babasının zoruyla 1906'da tamamlayacağı hukuk eğitimine başladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir sigorta şirketine girdi. *Max Brod* ile tanışıp, Prag edebiyat çevresine katıldı. Sigorta şirketinde çalışmasıyla yabancılaşma duygusu iyice gelişen Kafka 1912'de *Felice Bauer* ile tanıştı. 1914 ve 1917'de iki kez Felice ile nişanlanmasına rağmen yazmaktan alıkoyacağı düşüncesiyle bir türlü evlenemedi. Bu ilişkiden geriye beş yüzü aşkın mektup kalmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında fiziksel yetersizlik nedeniyle askere alınmadı. 1917 yılında vereme yakalandığı anlaşıldı. 1920'de yapıtlarını Çek'çeye çevirmek isteyen *Milena Jesenka* ile tanıştı. Kendisinden on iki yaş küçük ve evli olan Milena'yla –birleşmelerinin umutsuz olduğunu bildiği halde yıllarca mektuplaştı.

Sağlık sorunlarının artması üzerine emekliliğini istedi, son yıllarında yirmi yaşındaki *Dora Diamant* ile mutluluğa takıldı. 1924'de Viyana yakınlarında *Kierling Sanatoryumu*'na kaldırıldı ve oradan çıkamadı. Prag'a gömüldü.

Nazilerin Çekoslavakya'yı işgali sırasında üç kız kardeşi de toplama kamplarında öldürüldü, Kafka ile ilgili birçok belge yok edildi. Yirmi yıl süren dostluklarının sonunda Kafka bütün yazdıklarını ölümünden sonra yakması için Max Brod'a vermişti. Ama Brod, dostuna *ihanet* ederek bu yapıtları bastırdı. 1935'de başlanan ilk toplu basım önce engellendi sonra da yasaklandı ama zaman içinde üne ve sıkı bir *satış* garantisine kavuştu.

mavi oktav defterleri için

max brod'un notları

Kafka'nın ölümünden sonra bulunan yazıları arasında, okulda "sözcük defteri" diye adlandırdığımız, sekiz küçük, mavi oktav defteri de vardı. Bu defterler *Günah, Istırap, Umut ve Doğru Yol Üzerine* adlı aforizmaların yanı sıra, daha önce Schocken'e yaptığım toplubasımın altıncı cildinde yer verdiğim *Meditasyonlar* adlı notları da içeriyordu *Meditasyonlar,* Kafka'nın değil, benim verdiğim addı. Notların geri kalanını, aynı ciltte *Başka Defterden Günlük Notları* adıyla yayınlamıştım. Artık bu bölük pörçük uygulamayı bir yana bırakıp, bu ciltte Kafka'nın notlarını özgün sırasına uygun olarak veriyorum. Oktav defterlerinde pek çok fragman ve tamamlanmamış öyküler bulunuyor. Oktav defterlerinden her birinin içeriği ve yazılış tarihlerine ilişkin notları aşağıda bulabilirsiniz. [1]

BİRİNCİ OKTAV DEFTERİ[2]

Her insan içinde bir oda taşır. Bunu işitme duyusuyla bile kanıtlamak mümkündür. Diyelim ki gecedir, dört bir yanda sessizlik hüküm sürerken biri seri adımlarla ilerlemektedir; bir kulak kabartan çıkarsa, duvara tam tutturulmamış bir aynanın takırdamasını işitebilir örneğin.

İçeriye göçmüş göğsü, dışarıya fırlamış omuzları, sarkmış kolları, güç bela oynatabildiği ayakları, belli bir noktaya sabitlenmiş bakışlarıyla orada dikilip duruyor. Bir ateşçi. Kömürü küreyip ocağın alev kusan ağzına boşaltıyor. Fabrikanın yirmi avlusunu kimseye gözükmeden sessizce geçmiş çocuk yaklaşıp önlüğünü çekiştiriyor. "Baba," diyor çocuk, "çorbanı getirdim."

Aşağıdaki kış toprağından daha mı sıcak burası? Çevredeki her şey aklar içinde yükselirken, kara olan tek şey kömür kovam. Önceden yukarılardaydım, şimdi en dipteyim; beni kuşatan tepelere başımı kaldırıp baktığımda boynum kopacak gibi oluyor. Donmuş beyaz zemin üzerinde çoktan geçip gitmiş kayakçıların izleri görülüyor yer yer. Ayaklarımın ancak birkaç santim gömülebildiği kalın kar tabakasında küçük kutup köpeklerinin ayak izlerini takip ediyorum. Binicilik anlamsız artık; atımdan inip kovamı omzumda taşıyorum.[3]

S. W.[4]

Beethoven kitabı için müteşekkirim. Schopenhauer'i okumaya bugün başlıyorum. Ne büyük bir yapıt: Zarafette eşi olmayan eliniz, gerçeği derinden kavrayan o keskin bakışınız, sanatçı ruhunuzun temelinde saklı kalmış denetim altındaki yangın ve akıllara durgunluk verecek engin bilginizle böylesi nice anıt dikeceğinizi umuyorum, bu anıtları görmek benim için dile getirmesi güç mutluluk vesileleri olurdu.

Yaşlıyım, şişmanım, kalbimde ritm bozukluğundan kaynaklanan can sıkıcı bir ağrıyla divanda uzanmışım, öğle yemeği sonrası mahmurluğunda tarihi bir kitabı karıştırıyorum. Hizmetçim içeri girdi, iki parmağını öne büzdüğü dudaklarının üzerine koydu, bir ziyaretçim olduğunu bildirdi.

"Kimmiş bu?" diye sordum, tam ikindi kahvemi keyifle yudumlayacakken bir ziyaretçinin çıkagelmesi canımı sıkmıştı.

"Bir Çinli," diye yanıtladı hizmetçim, dışarıdaki ziyaretçi duymasın diye gülmesini tutmaya çalışıyor, olanca gücünü harcıyordu.

"Bir Çinli ha? Beni görmeye mi gelmiş? Bir de Çinli gibi giyinmiş olsa bari!"

Hizmetçi gülmemek için hâlâ çaba harcayarak başını evet anlamında salladı.

"Hele bir adımı söyle ona, sonra sor bakalım, gerçekten aradığı ben miyim? Yanda oturanlar bile beni tanımazken kalkıp Çin'den ziyaretçim gelsin, olacak iş değil!"

Hizmetçim parmaklarının ucunda yaklaşarak fısıldadı: "Elinde yalnızca bir kartvizit var, üzerinde sizin tarafınızdan kabul edilmesini rica eden bir not yazan kartvizit. Bir sözcük olsun Almanca bilmiyor, hiç anlamadığım bir dilde bir şeyler geveleyip duruyor. Kartviziti elinden almaya korktum doğrusu."

"Çağır, gelsin bakalım!" diye bağırdım, kalp rahatsızlığının verdiği bir sinirle bakındığım kitabı yere savurup hizmetçimin beceriksizliğine lanetler okudum. Ayağa kalkıp bu basık tavanlı odada herhangi bir ziyaretçiyi korkutacak kadar iri gövdemle gerinmeye başladım. Beni tam kapıya doğru yürürken gören Çinli, gerçekten de bir an dışarı çıkmaya yeltendi. Hemen koridora uzanıp ipek kemerinden yakaladığım gibi içeri çektim onu. Anlaşılan bilgin gibi bir şeydi: Ufacık tefecik, çelimsiz bir bedeni, fırçaya benzer seyrek bir sakalı vardı, bir de bağa gözlük takmış. Başını bir yana eğmiş, gözleri yarı kapalı, sevimli sevimli gülümsüyordu bana.

Avukat Dr. Bucephalus bir sabah henüz yatağından adımını atmamışken kâhya kadını ayağına çağırarak şunları söyledi: "Kardeşim Bucephalus'un Trollhatta Şirketi'ne karşı açtığı davanın görüşülmesine bugün başlanıyor. Davayı üzerime aldım; dava birkaç gün süreceğinden, daha doğrusu, görüşülmesine gerçek anlamda hiç ara verilmeyeceğinden, önümüzdeki birkaç gün eve gelemeyeceğim. Dava bitince ya da biteceğine ilişkin bir olasılık belirince sana telefon ederim. Şu anda bundan fazlasını söyleyebilmem, sorularına yanıt verebilmem mümkün değil, çünkü sesimi fazla yormadan davaya saklamam gerek. Bu yüzden sabah kahvaltısında iki çiğ yumurta, ballı çay istiyorum." Bunları söyledikten sonra ellerini gözlerinin üzerine kapattı, yavaşça yatağın

içine kayıp sessizliğe gömüldü.

Tüm gevezeliğine rağmen efendisinden ödü kopan kâhya kadın pek şaşırmıştı, hiç alışık olmadığı böyle bir emir aniden buyurulmuştu. Daha dün gece efendisi onunla konuşmuş ama bu durumdan hiç söz etmemişti. Duruşmanın tarihi gece saptanmış olamazdı ya, hem duruşmalar böyle günlerce aralıksız sürer miydi hiç? Üstelik bu tür konularda pek ketum olan efendisi neden davanın taraflarını ona söylemişti? Mütevazı bir manav olan Adolph Bucephalus'un, hem de efendisiyle arası epeydir bozuk iken, ne tür bir büyük davası olabilirdi? Yatakta nerdeyse kendinden geçmiş bir halde yatan, sabahın ilk ışığı gözlerine bir oyun oynamadıysa, ellerinin altındaki yüzü çökmüşe benzeyen efendisi, anlattığı kadarıyla bile çetinliği belli davaya hiç de hazır gözükmüyordu. Hem, gücünü toplayabilmek için, her gün yaptığı gibi şarap ve jambona başvuracağına, çay ve yumurta istemişti ondan. Düşüncelere dalan kâhya kadın mutfağa yollandı, kısa bir an pencerenin yanına, çiçeklerin ve kanaryanın arasına oturdu; en sevdiği yerdi burası. Avlunun karşısına, parmaklıklı bir pencerenin ardında boğuşan yarı çıplak iki çocuğa baktı. Gülümseyerek kalktı, kilerden iki yumurta çıkardı, hazırladığı kahvaltıyı bir tepsiye koydu, her ihtimale karşı kahvaltının yanına bir şişe şarap eklemeyi de unutmadı, hazırladığı tepsiyle efendisinin yatak odasına seğirtti.

Odada kimsecikler yoktu. Efendisi gitmiş olamazdı; bu kadar kısa sürede giyinemezdi bile. Şaşılacak şey, iç çamaşırları da giysileri de gözükmüyordu odada. Hay Allah, efendisinin derdi neydi acaba? Çabuk evin girişine! Ne palto, ne şapka ne de baston... Hemen pencereye! Allah aşkına, işte oradaydı efendisi, şapkasını ensesine devirmiş, paltosunun önü açık, evrak çantasını sımsıkı kavramış, bastonu paltosunun cebine asılı, bahçe kapısından dışarı çıkıyor.

Paris'teki Trocadéro'yu[5] bilirsiniz. Fotoğraflarına bakıp büyüklüğünü tahmin etmeniz mümkün olmayan bu yapıda az sonra büyük bir dava görüşülmeye başlanacak. Bu kara kışta bu koca yapının nasıl ısıtıldığı aklınıza takılabilir. Isıtılmıyor. Böyle bir anda ısıtma işini ancak sizin gibi taşralılar düşünebilir. Trocadéro ısıtılmıyor fakat davanın görüşülmesine engel değil bu. Zıddına, bu soğuğa rağmen, her yandan içeri dolan buz gibi havada görüşülüyor dava, hem de benzer davaların hızıyla.

Bir baygınlık nöbeti geçirdim dün. Kız yan evde oturuyor; akşamları belden yukarısını eğmiş, alçak kapıdan geçerek kaybolurken görürdüm onu sık sık.

Boyu posu yerinde, su gibi akan uzun bir elbise giymiş, geniş kenarlı şapkasına tüyler takmış bir hanımefendi. Son nefesini vermek üzere olan bir hastaya yetişmek için koşturan doktor ivecenliğiyle, eteklerini hışırdatarak odamdan içeri daldı.

Coşkuyla, "Anton!" diye bağırdı; sesi kofluğuna rağmen kendinden emin bir tını taşıyordu.

Kendini gösterdiğim koltuğa bıraktı.

"Yüksekte oturuyorsun, çok yüksekte," dedi oflayıp puflayarak.

Koltuğuma gömülmüş halde başımla onayladım onu. Odama çıkan sonsuz sayıdaki basamak, gözümün önünde dalgalar yaratacak biçimde dansediyordu.

"Neden soğuk burası?" diye sordu; uzun, eskimiş eldivenlerini çıkarıp masaya fırlattı, başını eğip gözlerini kırpıştırarak beni süzdü.

Ben basamaklarda yeni yeni uçma çalışmaları yapan bir serçeydim de o da benim yumak gibi yumuşak gri tüylerimi kabatıyor duygusuna kapıldım.

"Beni sevdiğin için kendine acı çektirmene tüm benliğimle üzülüyorum. Avluda durup başını pencereme kaldırdığında, büyük olduğu belli bir endişeyle süzülmüş yüzüne baktım sık sık. Gerçeği soruyorsan, sana karşı olumsuz değil duygularım; şimdilik kalbime girememişsen bile, bu şansını yitirmiş de değilsin."

İnsanların kapılacağı engin umursamazlık, doğru işareti sonsuza dek ellerinden kaçırdıklarına dair sonsuz inançları.

Bir yanılma. Yukarıda, uzayıp giden koridorda kapısını açtığım oda benimki değildi. "Yanılmışım," diyerek dışarı çıkmak istedim. Tam o anda odanın asıl sahibi çarptı gözüme; sakalı bıyığı olmayan sıska bir adam, sımsıkı kapattığı dudaklarıyla, üzerinde gaz lambası yanan küçük bir masadan gayrısının olmadığı odada oturuyordu.

Evimizde, bu geniş kenar mahalle binasında, hâlâ ayakta duran Ortaçağ kalıntılarıyla kucak kucağa bu ucuz kira evinde, bugün, bu sisli ve buzlu kış sabahında aşağıdaki bildiri dağıtıldı.

Tüm kiracı arkadaşlara:

Beş oyuncak tüfek var bende. Dolabımda asılılar, her askıda bir tane. Birincisi benim, adını bana bildirmek kaydıyla, diğerlerini her isteyen alabilir. Fakat isteklilerin sayısı dördü geçerse, öbürleri kendi tüfeklerini getirip benim dolabıma koyacak. Çünkü birlik ve beraberlik bozulmamalı; birlik ve beraberlik olmadığı sürece yerimizde sayarız. Unutmadan söyleyeyim; bendeki tüfeklerin tüfek denecek halleri kalmamış, mekanizmaları bozuk, tıpaları kopuk, sadece horozları çat diye ses çıkarıyor. Doğruyu söylemek gerekirse, bu tüfeklerden fazlasını edinmek zor değil. Ama ilk önce tüfeksizleri de kabul etmeye razıyım. Tehlike başgösterdiğinde, biz tüfekliler tüfeksizleri aramıza alıp koruyabiliriz. Amerikalı öncü çiftçiler bu yolla kızılderililere karşı korunabildiğine göre, koşulların aynı olduğu burada da bu yöntem işe yarar. Hiç tüfeksiz bile becerilebilir bu, giderek beş tüfek bile gerekmez, orada oldukları için kullanmak zorunda kalabiliriz tüfekleri. Diğer dört kişi tüfekleri taşımak istemezse, kendi bilecekleri şey. Bu durumda sadece ben, önderiniz, kendi tüfeğimi taşırım. Bir önderimiz olmasa daha iyi sanki; öyleyse ben de tüfeğimi kırar bırakır ya da bir köşeye saklarım.

Bu ilk bildiriydi. Evimizdeki kiracıların bildiri okumak için ne zamanı ne de niyeti vardı, geçin bildiri üzerine fikir yürütmeyi. Tavanarasından yola koyulup her kattan yan kollarla beslenen bir pislik seli merdivenlerden aşağı akarken, aşağıdan yukarı kabarmaya çalışan diğer pislik seliyle savaşır dururdu; bildirilerin yazılı olduğu küçük kağıt parçaları da bu pislik selleri içinde yitip gidecekti. Fakat aradan birkaç gün geçince ikinci bildiri geldi.

Sayın komşulara:

Şu ana dek bana başvuran çıkmadı. Ekmeğimi kazandığım saatler dışında hep evdeydim, dışarıda olduğumda da odamın kapısını açık bıraktım, masanın üzerine de boş bir kağıt koydum ki isteyen adını yazabilsin. Fakat kimse yapmadı bunu.

Kimi zaman düşünüyorum da, çalıştığım makine fabrikasından çıkıp akşamları eve döndüğümde, hele gece vardiyasından sonra sabahları odama girdiğimde, kemiklerimde duyumsadığım ağrılarla gelmiş geçmiş tüm günahlarımın kefaretini ödeyebilirim. Bu iş için yetecek derecede güçlü olmadığımı uzun zamandır biliyorum, ne var ki, bu durumu değiştirmek için kılımı kıpırdatmıyorum.

Evimizde, bu geniş kenar mahalle binasında, hâlâ ayakta duran Ortaçağ

kalıntılarıyla kucak kucağa bu ucuz kira evinde, benimle aynı katta, bir işçi ailesiyle birlikte oturan bir devlet memuru var. Adına bakarsanız memur ama yerdeki ot şiltenin üzerinde, tanımadığı bir karı koca ve onların altı çocuğuyla birlikte uyuyan sefil bir yazıcıdan başkası değil. Böyle sefil bir yazıcıyla ilgilenmem için bir neden var mı? Şehrin toparlayıp buraya kustuğu sefaletin içinde debelenip duran yüzden çok kişi var bu evde...

Benimle aynı katta, genellikle ufak tamir işleri yapan bir terzi oturuyor. Gerekli özeni fazlasıyla göstermeme rağmen elbiselerim çok çabuk eskiyor; geçenlerde paltomu yine terziye götürmek zorunda kaldım. Tatlı, sıcak bir yaz akşamıydı. Terzi karısı ve altı çocuğuyla birlikte, mutfak olarak da kullanmak zorunda oldukları bir odada yaşıyordu. Vergi dairesinde yazıcı olan bir kiracısı vardı. Bu kalabalık, zaten berbat olan bizim binanın koşullarına bile rahmet okuturdu. Yine de herkes dilediğini yapmakta özgür; bu eli sıkılık için terzinin de kendince geçerli nedenleri vardır elbette, dışarıdan bakan birinin aklına bu nedenleri tartışmak gelmiyor.

19 Şubat 1917

Hermann ve Dorothea'yı[6] okudum bugün. Richter'in *Anılar*'ına[7] şöyle bir göz gezdirdim, resimlerine baktım, ayrıca Hauptmann'ın *Griselda*'sından[8] bir sahne okudum. Okuduktan sonraki bir saat başka bir adamdım sanki. Yine tüm çıkş yolları alacakaranlıktı fakat alacakaranlıktaki şekillerde bir seçilme var gibiydi. Aslında askerlik görevi düşünülerek alınmış ağır botları ilk kez giymiştim, onların içinde değişik bir adam yürüyordu.

Bay Krummolz'un kiracısıyım, odayı vergi dairesinden bir memurla paylaşıyoruz. Odada bizden başka, Krummolz'un aynı yatakta yatan biri altı diğeri yedi yaşında iki kızı da var. Ben yıllardır Krummolz'un kiracısıyım, memurun odaya taşındığı ilk günden başlayarak ona karşı belli belirsiz bir kuşku uyandı içimde. Orta boylu denemeyecek denli kısa, sıska bir adam, herhalde ciğerleri de pek sağlam değil, gri elbiseleri üzerinden sarkıyor, yaşını saklayan buruşmuş bir yüz, kulakların üzerine taranan uzun ve kırlaşmaya başlamış kumral saçlar, burnun ucuna düşmüş gözlükler ve saçları gibi ağarmaya başlamış bir keçi sakal.

Kongo'nun içlerine uzanan demiryolunun yapımında çalıştığım günlerde keyifli bir yaşamım olduğu söylenemezdi.

Derme çatma kulübemin verandasında otururdum çokluk. Kulübenin önünde duvar yerine, demiryolunun topraklarından geçeceği bir kabilenin işçibaşılık yapan şefinden aldığım, sık örülmüş bir cibinlik vardı. Kendirden yapılmıştı cibinlik, Avrupa'daki benzerlerine göre çok sağlam, onlardan çok daha güzeldi. Göğsümü kabartıyordu, onun yüzünden imrenerek bakıyorlardı bana. O olmasaydı geceleri şimdi olduğu gibi ışığı huzurla yakıp, eski bir Avrupa gazetesini elime alıp, hem okuyup hem fosur fosur pipomu tüttürebilir miydim. [9]

Bende (acaba yeteneklerinden böyle uluorta söz eden başka kimse var mı?) oltayla avlanan şanslı bir balıkçının yorulmak bilmez bileği var. Diyelim balık avlamaya gideceğim, evde oturur, sağ elimi gözlerime yaklaştırır, bileğimi sağa sola çeviririm. Yaptığım hareket, bileğimin görünüşü ve bende uyandırdığı duygulanım, çıkacağım avın sonucunu hemen bildirir bana. Çelik gibi bileğimde yatan kâhince öngörünün yitmemesi için, dinlendiğim zamanlar bileğimi altın bir bileklikle sarıyorum. Avlanacağım yerdeki suyu, saatlere uyarak yön değiştiren akıntıları önceden görürüm; ırmağın oradaki kesiti gözlerimin önünde canlanır, sayılarını, türlerini şaşmaz bir kesinlikle bildiğim balıklar sayısız köşeden yola çıkıp o kesite doğru yol alırlar. O anda oltayı nasıl tutacağımı iyi bilirim: Bazı balıklar yaptıklarından zarar görmeksizin başlarını sudan çıkarma yeteneğine sahiptir, oltamı onların burnuna doğru sallarım, hemen oltaya takılırlar. Yazgının belirlendiği bu anın kısalığı beni evimde, masamın başında bile büyüler. Bazı balıklar da karınlarına dek sudan fırlayabilirler, işte o an çabuk davranma zamanıdır, hâlâ yakalayabilirim onları. Yine de aralarından, suyun tehlikeli yüzeyine geldiği halde bir süre için kurtulanlar çıkıyor; fakat yalnızca o an için, gerçek bir oltacının elinden tek bir balık bile kurtulamaz.

İKİNCİ OKTAV DEFTERİ

Küçük bir oğlanın sahip olduğu tek şey babasından kalan kediydi, bu kedinin yardımlarıyla Londra'ya belediye başkanı oldu. Benim hayvanım, bana kalan bu miras beni nereye yollayacak? O dev gibi serpilip büyüyen şehir nerede?

İster yazıya geçirilmiş olsun isterse kulaktan kulağa aktarılmış, dünya tarihi çokluk büyük yanılgılara sürükler insanı; oysa sezgi gücü, çoğu zaman yanlış yönlerdirse de, insana yol göstermeyi bırakmıyor, kimseyi terketmiyor. Örnek mi istiyorsunuz; dünyanın yedi harikası efsanesi hep sekizinci harika efsanesini getirir peşi sıra, birbiriyle çelişen açıklamalar yapılmıştır buna dair, belirsizlikleri eski çağların karanlığından gelen açıklamalar.[10]

Avrupalı gibi giyinmeye özenmiş bir Arap, aslında ona kulak vermeden önlerindeki taş zeminde dikilen yapıyı hayranlıkla seyreden turistlere aşağı yukarı şu sözlerle sesleniyordu: "Bayanlar baylar, sizin de kabul edeceğiniz gibi, şirketimiz diğer turizm şirketlerine, hatta uzun yıllardır hak edilmiş bir ün sağlayanlara bile büyük üstünlük sağlamıştır, buna kuşku yoktur. Rakiplerimiz müşterilerine, eskiden olduğu gibi, dünyanın yedi harikasını göstermekle yetiniyorlar; oysa şirketimiz size dünyanın sekizinci harikasını da gösteriyor."

Hayır! Hayır!

Kimileri onun ikiyüzlünün biri olduğunu söylüyor, kimilerine kulak verirsen, onlar da yalnızca öyle göründüğünü. Ebeveynlerim, onun babasını tanıyorlar. Geçen pazar bize ziyarete gelen babasına, oğlunu sordum hemen. Yaşlı beyefendi pek açıkgöz, zayıf bir anını yakalamak hayli güç, böyle kurnazlıklar yapmayı becerdiğim de söylenemez zaten. Sıcak bir şekilde süren sohbet, benim sorum üzerine buz kesti. Babam sıkıntıyla sakalını çekiştirmeye başladı, annem çayı bahane edip mutfağa kaçtı; yaşlı beyefendi gülümsemesini yitirmeyen mavi gözlerini üzerime dikip gür, ağarmış saçlarla kaplı başını yana eğdi. "Evet, delikanlı," diyerek bakışlarını, kış günlerinde çabucak kararan hava nedeniyle erkenden yakılan lambaya çevirdi. "Hiç konuştun mu onunla?" diye sordu bana. "Hayır," deyip ekledim: "Çok şey duydum hakkında, eğer beni kabul etmek inceliğini gösterirse kendisiyle konuşmak isterim."

Henüz uykunun kollarından sıyrılamadan "Nedir bu? Nedir bu?" diye haykırarak yatakta kollarımı havaya kaldırdım. Sonra doğrulup ayaklandım ama kendime gelmiş değildim hâlâ. Yolumu kesen birilerini sağa sola itelemem gerekiyormuş gibi kollarımı savurup duruyordum. Böyle çırpınarak pencereye vardım sonunda.

Umutsuz, ilkbaharda bir samanlık, ilkbaharda ince hastalığa yakalanmış biri.

Kimi zaman öyle olur ki, nedenini bulmak da kolay değildir, ülkenin en ünlü matadoru boğayla kapışacağı yerin, Madridlilerin hiç bilmediği, adını bile duymadığı bir taşra kasabasının viran arenası olmasını ister. Arena asırlardır bakım yüzü görmemiş, köşe bucağını otlar bürümüş, çocukların oyun yeri olmuştur, sıcaktan kavrulan çıplak taşlarında kertenkeleler güneşlenmektedir. Duvarların en üstündeki taşlar çoktan sökülüp götürülmüş, yakınlardaki evlerin yapımında kullanılan bir taşocağına dönmüştür burası. Beş yüz kişinin ancak sığdığı küçük bir kazandır artık. Müştemilat falan yok, ahır yok, hepsinden beteri, demiryolu kasabanın yakınına bile yaklaşmıyor, en yakın istasyondan at arabasıyla üç, yayan yedi saat sürecek bir yolculuğu göze almak gerek.

İki elim, aralarında kavgaya giriştiler. Okuduğum kitabı kapayıp araya girmesin diye bir yana ittiler. Sonra beni selamlayıp kavgalarına hakem tayin ettiler. Hiç zaman yitirmeksizin parmaklarını birbirlerine dolayıp masanın kenarında bir koşuşturmaca tutturdular, bir biri bir diğeri öne geçerek masa boyunca birkaç kez gidip geldiler. Gözlerimi onlardan ayıramadım. Onlar benim ellerim olduğuna göre yan tutmamalıydım, yanlış bir kararla başıma kim bilir ne belalar sarardım. Yani, görevim hiç kolay değildi, avuçlarımın arasındaki karanlık bölgede gözümden kaçmaması gereken hilelere başvuruyorlardı, ben de çenemi masaya dayamış, gözümden tek bir şeyin kaçmaması için dikkat kesilmiştim. O güne dek, sol elime karşı kötü bir düşüncem olmamasına rağmen, hep sağ elimden yana olmuştum. Sol elim durumu yüzüme çarparak itiraz etseydi, bu kötüye kullanılabilir duruma derhal son verirdim. Fakat sol elimden ufak bir sızıldanma bile işitmedim, örneğin sağ elim sokakta selam vermek için şapkamı kaldırırken sol elim kalçamda ürkekçe geziniyordu. Şu an sürmekte olan kavga için kötü bir hazırlık devresiydi bu. Sol elim, nasıl edeceksin de, sağ elimin yıllar içinde güçlenen baskısına dayanabileceksin? Gördüğüm şey bir kavga değil artık, bu düpedüz sol elimin idam fermanı. Şimdiden masanın sol köşesine sıkıştı sol elim, sağ

elim düzenli olarak üzerine binip duruyor. Eğer bu dehşet verici anda düşünme yeteneğimi yitirmiş olsam, o anda aklıma düşen fikri, bunların benim ellerim olduğunu, öyleyse onları bir çırpıda birbirlerinden uzaklaştırabileceğimi, acı dolu kavgalarına bir son verebileceğim fikrini uygulamaya koyulmasam sol elim bileğimden kırılırdı, masadan aşağıya düşer kalırdı, yengisinden dolayı sarhoşlayan sağ elim kendini tutamaz, beş başlı Kerberos[11] misali yüzüme saldırırdı. Ama şimdi birbirlerinin üzerinde, uysal yatıyorlar, sağ elim sol elimin sırtını sıvazlıyor; yansızlığını yitiren hakem, ben, bu davranışlarını başımı sallayarak onaylıyorum.

Birliklerimiz, nihayet şehre güneyden girmeyi başardılar. Benim emrimdeki birlik şehrin dışındaki yarı kavrulmuş kiraz ağaçlarının gölgesinde konaklamış, gelecek emirleri bekliyordu. Ne ki, güneyden gelen borazan seslerini işitince bizi tutacak kimse kalmadı. Elimize gelen silahı kaptığımız gibi, her birimizin kolu bir başka arkadaşının omzunda, karışık düzen savaş çığlıkları atarak ilerledik. "Kahire! Kahire!" diye haykırıyorduk uzun sıralar oluşturarak bataklıklar arasından şehre ilerlerken. Güney kapısına vardığımızda cesetler ve sarımsı bir toz dalgası karşıladı bizi. Duman topraktan tüter gibiydi, her yanı kaplamıştı. Duraksamadık, geride kalmak istemiyorduk, savaştan nasibini almamış sapa sokaklara daldık hemen. Sokaktaki ilk evin kapısını baltalarla parçaladık, eve öyle çılgınca daldık ki kendi çevremizde dönenip durduğumuzu bile fark etmedik. Koridordan bize doğru yaşlı bir adam yaklaştı. Çok garip bir adamdı: Kanatları vardı. Açılmış geniş kanatlarının boyu adamın boyundan uzundu. "Kanatları var!" diye haykırdım dehşet içinde, durumu anlamadan arkadan itenlerin izin verdiği kadar geriledik. "Ne o, şaşırdın mı?" dedi yaşlı adam. "Burada hepimiz kanatlıyız ama ne fayda, elimizden gelse koparıp atardık bu kanatları." "Öyleyse neden uçup gitmediniz bu şehirden?" diye sordum. "Uçup gitmek, evimizi, şehrimizi, Tanrılarımızı, ölülerimizi terk etmek, öyle mi?"[12]

ÜÇÜNCÜ OKTAV DEFTERİ[13]

18 Ekim 1917. Geceden korku. Gecesizlikten korku.

19 Ekim. Ruhsal bir kavgada, kendinden gelenle dışarıdan geleni birbirinden ayırmanın saçmalığı (Ne kadar ağır bir sözcük).

Mutlak olan açısından, tüm bilimler bir yöntembilimden gayrısı değildir. Öyleyse, katışıksız yöntembilimsel olandan korkmaya gerek yok. Faydasız bir kabuk; biricik olan dışındakilerin tümünden fazlası değil.

Bir savaşı sürdürüyoruz. (Nihai sorunun saldırısına uğradığımda silahlarımı kuşanmak için ardıma bakar fakat hangi silahı kuşanacağıma karar veremem, kararımı versem de benim olmayan silahları seçmeye yazgılıyım, çünkü hepimiz müşterek bir depodan silahlanıyoruz.) Tek başıma, bana ait bir savaşı sürdürebilmem mümkün değil; özgür olduğum yanılgısına kapılabilsem, çevremde benden başkasını görmesem, zaman yitirmeden görürüm ki, layıkıyla kavrayamadığım ya da hiç anlamadığım genel durumun yüklediği bir görevdir başladığım. Bunun kanıtladığı, savaştaki öncülerin, arkadan yaklaşan süvarilerin, pusuda bekleyen keskin nişancıların, savaşa özgü alışılmış sapkınlıkların varolduğu gerçeğidir; aynı zamanda kimsenin tek başına, özgür bir savaş sürdüremeyeceği gerçeğidir de. Kendini beğenmişliğe atılmış bir tokat. Elbette, aynı zamanda pek gerekli, gerçeklikle uyumunu yitirmemiş bir cesaret aşısı.

Doğru yoldan sapıyorum.

Kendinizi beğenerek kapıldığınız kibir nöbetlerinden sonra derin bir nefes alın. *Der Jude*'deki[14] öyküyü okurken kapıldığım haz. Tıpkı kafesteki bir sincap. Harekete geçmenin neşesi, daralmadaki yeis, direnmedeki çılgınsılık, dışarıdaki huzurdan dolayı perişanlık. Tümü aynı anda, isterse art arda bir araya gelecek, nihai anın rezilliği gelip yakaya yapıştığında.

Güneşten gelen ışığın bahtiyarlığı.

Evreni kendine özgü kavramanın yolunu, bu yolun aşamalarını anımsamadaki zayıflık iyiye işaret değildir. Bir bütünün sağa sola savrulmuş parçaları. Nihai

karar anı geldiğinde kendi varlığını, uzaklara atacak bir taş ya da öldürmeye amade bir bıçak gibi avcunda sımsıkı tutamamışken, bu denli devasa bir görevin altına nasıl girebiliyor, kendini bu görevi becermeye layık görüyor, bu görev için yakarabiliyor, giderek yakarma sözcüğündeki harfleri ezberine almaya cüret edebiliyorsun? Beri yandan, sıkıp yumruk yapmadan önce avcuna tükürmenin gereği yok.

İnsana avuntu vermeyen bir şey düşünmek mümkün mü? Daha doğrusu, avuntudan nasibini almamış, avuntu içermeyen bir şey? Bilmenin bizzat kendisinin avuntu olması, bir çıkar yol olabilirdi. İnsanın kendini kaldırıp bir yana atmayı düşünmesi mümkündür fakat bu bilginin yanlış olduğu kanıtlanmadığı sürece, sadece bunu bilmenin verdiği farkındalıkla kendini savunabilir insan. İnsanın kendisini saçlarından kavrayıp bataklıktan çekip çıkarmasına benzer bu. Madde evreninde saçma gözüken şeyler, ruhsal evrende mümkündür. Ruhsal evrende yerçekimi kanunu yoktur; melekler uçmaz, yerçekimi kanunu ile savaşmak zorunda değillerdir, bizim varsaydığımız savaş, yerçekimi kanundan ötesini düşünemeyen maddi evrene mahkÃ»mların düşüdür. Kuşku yok ki, bizim algılama gücümüzün sınırları dışındadır ya da o sınırları çok yükseklere taşıdığımızda sezinleyebileceğimiz bir şeydir bu. Varsayalım odama ilişkin bilgimle özbilgimi kıyasladım, özbilgim nasıl zavallı bir boynubüküklük içindedir. (Akşam) Neden? İç evreni dış evreni gözlediğimiz gibi gözleyemeyiz. Hiç olmazsa, bir bütün olarak düşünüldüğünde tanımlayıcı ruhbilim, insanbiçimci bir yanılsamadan, sınırlarımızın ötesine sefer düzenlemeyen bir oyundan başkası değil. İç evreni tanımlamak mümkün değildir, sadece yaşanır o evrende Ruhbilim, maddi evrenin Tanrısal düzlemdeki ifadesi, en doğrusu, maddi evrenimizden sömürdüklerimizle şişmiş bizlerin tasarladığı bir aynadır yalnızca. İfadedir, çünkü gerçek bir yansıma söz konusu olamaz, istediğiniz yöne dönün, dünyadan başkasını göremeyiz.

Ruhbilim sabırsızlıktır.

Don Kişot'un mutsuzluğu hayal gücünden değil Sanço Panza'dan kaynaklanır.

20 Ekim. Yatakta.

Dünyanın pisliğiyle sıvanmış gözlerimizle bakınca, bir tünelde kaza geçirmiş tren yolcularına benziyoruz: Kazaya uğradığımız noktadan tünelin ucundaki ışık seçilemiyor, o ışık öylesine küçük ki, seçebilmek için bir an ara vermeden

bakmanın sürdürülmesi gerek, üstelik tünelin ucunun varlığı da kesin değil. Duyularımızın karmaşıklaştığı ya da aşırı keskinleştiği o anda, çevremizde hilkat garibelerinden gayrısını göremeyiz; her birimiz o andaki ruhsal iklimine, kazada aldığı yaranın derinliğine göre değişen, hayranlığa ya da bezginliğe sürükleyen çiçek dürbünlerinden bakarız. "Yapmam gereken nedir?" ya da "Bunu neden yapmalıyım?" gibi sorular böyle anlarda sorulmaması gereken sorulardır.

İnsanlık tarihi denen şey, bir yolcunun iki uzun adımı arasındaki süreden başkası değildir.

Oberklee'de akşam gezintisi.

Kuramları kullanarak, dünyayı dışarıdan bir müdahele ile çökertmek mümkündür; ne var ki, insan o çöküntünün içine düşmekten kurtulamayacaktır. Kendini ve dünyayı aynı gerçeklik durumunda, dinginlik içinde tutmak ancak içeriden başarılabilir.

Bir kocanın, kaçamaksız yargılandığında, tek bir sevimli yanı olmayan gerçek kaçamakları.

21 Ekim. Güneş altında.

Dünya seslerinin yavaşça susması ve azalması.

g ü n l ü k k a r ı ş ı k l ı k

Her gün rastlanabilecek olay, günlük kargaşalarla başa çıkabilme yöntemleri. A, H'de oturan B ile buluşup önemli bir sözleşme yapacaktır. Görüşmek için H'ye gidiyor, on dakika içinde her şeyi halledip geriye, evine dönüyor ve bu denli hızlı davranabilmesinden dolayı kibirleniyor. Ertesi gün, kesin sözleşmeyi imzalamak üzere yeniden H'ye gitmesi gerek. Bu kez birkaç saat sürebileceğinden işi, çok erken bir saatte yola koyuluyor. Yan koşulların tümü bir gün öncesinin aynısı olmasına rağmen, bu kez ancak on saatte varabiliyor H'ye. Akşam, yorgunluktan tükenmiş halde H'ye vardığında, B'nin bu gecikmeye kızarak yarım saat önce A'nın oturduğu yere doğru yola çıktığını öğreniyor; yolda nasıl olup da karşılaşmadıklarına şaşıyor herkes. A'ya beklemesini öneriyorlar, nedir, sözleşmeyi bir an önce imzalamak kaygısındaki A gerisin geri yola düşüyor ve telaş içinde evine dönüyor.

Bu kez hiç ayırdına varamadan, nerdeyse bir solukluk zamanda yolu alıyor. Evde B'nin sabah, A'nın yola çıktığı anda geldiğini söylüyorlar; hatta ikisinin kapı önünde karşılaştığını, B'nin sözleşmeyi anımsattığını fakat A'nın hiç zamanı olmadığını ve yola koyulması gerektiğini söyleyerek onu dinlemediğini ekliyorlar.

Anlattıklarına göre, bu davranışa anlam veremeyen B, yine de oturup A'nın dönüşünü beklemiş. Sık sık A'nın dönüp dönmediğini sormuş oradakilere, şu anda yukarıda, A'nın odasındaymış. B'yi görmek, olanları anlatmak şansını yakaladığı için mutlu A koşarak merdivenlere saldırıyor. Tam en son basamağa vardığında ayakları birbirine dolaşıyor, ayak bileğini pek kötü incitiyor, karanlıkta yığıldığı yerde acıdan inleyecek gücü bile kalmamışken, uzaklarda mı yoksa burnunun dibinde mi olduğunu tam seçemediği B'nin kızgınlıkla merdivenleri pat küt indiğini, bir daha dönmemek üzere çekip gittiğini işitiyor.

Şeytanca şeyler, İyi'nin suretine girer kimi zaman, giderek İyi'nin bedenine yerleşir temelli. Bu gerçek benim için gizliyse yenik düşmem kaçınılmazdır, çünkü bu İyi, asıl İyi'den daha çekicidir. Peki gizlenmezse, sürek avı düzenleyen şeytanlar beni dosdoğru İyi'nin içine doğru kovalarsa, her yanımla iğrenç olan ben sağıma soluma batan iğnelerle iteklenerek delik deşik halde, zorla İyi'nin içine tıkılırsam, İyi'nin gözle görülür pençeleri üzerime saldırırsa? O anda bir adım geriye çekilir, bu kovalamaca boyunca ardımda benim kararımı gözleyen Kötü'den içeri yavaşça ve üzgün olarak girerim.

(*Bir Yaşam*) Sayısı belirsiz itin anası, berbat kokan bir kancık, çocukluğumda en değerli şeyim olsa da şimdi az çok çürümüş bedenli, hâlâ peşimden bağlılıkla seğirten, onu tekmelememek için yavaş adımlarla geri kaçtığım, nefesinin kokusuna bile katlanamadığım; ne var ki, zıddına davranamadığım sürece, şekilsiz bir gölge olarak serpildiğini izlediğim kuytuya çekiyor beni, üzerime çıkıyor ve artık üzerimde, bunu bir onur saymaktan emin olamasam da, dili elimde, bende sona eriyor.

Kötü, aldatmacalar kullanır. Birdenbire ardına dönüp, "Beni yanlış anladın," der. Kim bilir, belki gerçekten yanlış anlaşılmıştır. Kötü senin dudakların olabilir, dişlerince çiğnenmeye razı olabilir, önceki dudaklarının dişetlerinin üzerine hiç oturmadığı yumuşaklıktaki yeni dudaklarınla iyilik şarkıları söyler, sonunda şaşar kalırsın bu işe.

s a n ç o p a n z a ' n ı n g e r ç e ğ i

Sanço Panza, bununla hiç övünmemiş olsa da, ele geçirdiği sayısız şövalye haydut romanını akşamlar ve geceler boyunca okuyarak, sonraları Don Kişot adını verdiği şeytanının dikkatini dağıtmış, onun bakışını başka yöne çevirmeyi becermişti. Bunu öyle başarıyla becermişti ki, gemi azıya alıp en çılgınca işlere girişen bu şeytan, Sanço Panza olması pek olası bir önceden belirli nesneyi bulamadığı için hiçbir şeye zarar verememişti. Sanço Panza, bu özgür ve soğukkanlı adam, sorumluluk duygusundan uzak olarak, Don Kişot'a seferlerinde eşlik etmişti; bu onun yaşamının sonuna dek en büyük ve yararlı eğlencesi olmuştu.

22 Ekim. Sabah saat beş

Kişotvari eylemlerin en önemlisi, hatta yeldeğirmenlerine saldırıyı bile gölgede bırakanı, intihardır. Ölü Don Kişot, ölü Don Kişot'u öldürmek niyetindedir; bunun için yaşam içeren bir yer bulmak zorundadır, kılıcını kuşanmış, beyhude aradığı yer işte burasıdır. Bu uğraşa girişen iki ölü Don Kişot, geri dönüşsüz olarak birbirlerine kenetlenmiş halde, cambaz taklaları atarak, güle oynaya giderler.

Sabah yatakta.

Akşam, ormana doğru gezinti, ayın büyümesi, ardımda bıraktığım karmakarışık bir gün. (Max'ın kartı). Midemde sancı.

23 Ekim. Sabahın erken saatlerinde, yatakta.

s i r e n l e r i n s u s u ş u

Kifayetsiz hatta çocukça çarelerin bile insanı kurtarabileceğine kanıttır:

Sirenlerden kurtulmak isteyen Odysseus kulaklarına balmumu doldurmuş, kendini gemi direğine zincirlemişti. Bunu Sirenlerin sesine önlem alamayacak kadar uzaktan kulak verenler değil ama başkaları da akıl edebilirdi kuşkusuz, ne yazık ki, bunun yararsız olduğunu cümle alem bilirdi. Sirenlerin ezgileri her şeyi delip geçerdi, o ezgilerin büyüsüne kapılanların, değil zincirleri, gemi direğini bile parçalayacak gücü olurdu. Bunu Odysseus'un işitmediğini düşünmek saflıktır, fakat o anda bunları düşünmedi Odysseus. Yalnızca bir avuç balmumuna ve bir kuşamlık zincire güveniyordu, bu hilesinden dolayı kapıldığı çocuklara özgü neşeyle Sirenlere doğru yol alıyordu. Sirenlerin ezgilerinden de tehlikeli bir silahları vardır, o da suskunluklarıdır. Buna daha

önce hiç rastlanmamıştı, yine de Sirenlerin şarkılarından kaçış olsa da suskunluklarından kaçışın olmadığı bilinirdi. Kendi gücünden başkasına dayanmadan Sirenleri yenmenin verdiği hazza, bu hazzın getirdiği her şeyi önüne katıp sürükleyen büyüklenmeye karşı koyabilen tek bir şey yoktur dünyada.

Gerçek olan şu ki, Odysseus yanlarına yaklaştığında Sirenler şarkı söylemiyordu, belki de bu düşmanı yenmelerinin tek yolu olarak gördüklerinden suskunluğu kullanıyorlardı, belki de balmumu ve zincirinden başkasını düşünmeden gülümseyen Odysseus'un yüzüne bakınca şarkı söylemeyi unutmuşlardı.

Olanları şöyle açıklamaya çalışalım: Odysseus onların suskunluğunu işitmiyordu, onların ezgilerini kulağına üflediğini ama kendisinin korunduğunu sanıyordu. Onların önünden ilerlerken boyunlarını çevirişlerini, iç çekişlerini, yaşarmış gözlerini, yarı açık ağızlarını görünce, bunların çevrede çın çın öten ama kulaklarına ulaşamayan şarkılardan ileri geldiğine inanıyordu. Çok geçmeden bu görüntülerin hepsi Odysseus'un gözlerinden silinip gitti, azimli Odysseus onların burnunun dibindeyken unutmuştu Sirenleri.

Ne var ki, her zamankinden güzel olan Sirenler, gerinip uzanarak korkunç saçlarını rüzgarda uçuşmaya bıraktılar, pençelerini kayaların üzerine sapladılar. Kimseyi ayartıp deliliklere sürüklemek niyetinde değillerdi, tek arzuları Odysseus'un gözlerindeki muhteşem yansımaları alabildiğine uzun seyredebilmekti.

Sirenlerin biraz olsun bilinci olsaydı, hemen o anda kendilerini yok ederlerdi; bu bilinç olmadığı için yaşayabildiler ama Odysseus da ellerinden kurtulmuş oldu.

Bu anlatılanlara ek olarak anlatılan şudur: Derler ki, Odysseus öylesine kurnaz tilkinin tekiymiş ki, yazgı tanrıçası bile onun içindeki gizli emelleri sezememiş. İnsan aklının alabileceği bir şey değil ama, Odysseus Sirenlerin suskun olduğunu fark etmiş, az önce anlatılan öyküyü Sirenlere ve Tanrılara karşı kalkan olarak kullanmış da olabilir.

Öğle üzeri, kuyuya düşüp boğulmuş bir saralının cenazesinde.

"Kendini bil" demek, "Kendini gözle" demek değildir. "Kendini gözle" yılanın sözüdür; "Kendini fiillerine hakim kıl" anlamına gelir. Aslında zaten

busun, fiillerine hakim durumdasın. Öyleyse, bu sözün gerçek anlamı şudur: "Kendini yanlış anla ve kendi kendini yok et!" Bu söz kötülükten gayrısını içermez, ne var ki, insan biraz yaklaşıp derinlerde fısıldayana kulak verirse, sözün içerdiği gizli iyiliği de işitir: "Kendini zaten olduğun şey yapmak için kendini tanı"

25 Ekim. Derin bir yeise kapılmış olarak, diken üzerinde, bedenen rahatsız, Prag'dan korku içinde, yatakta.

Bir alçaklar topluluğu vardı eskiden, sözün doğrusu alçak olmaktan çok sıradan insanlardı onlar, birbirlerine hep destek olan. Diyelim içlerinden birisi, içlerinden olmayan birisini alçaklık yaparak mutsuz etti, yine sözün doğrusu alçakça denemeyecek kadar sıradan bir eylemle, bunu topluluğa itiraf ettiğinde hemen oracıkta onu yargılar, sonuçta cezaya mı çarptırılacak yoksa bağışlanacak mı, karar verirlerdi... Bunda bir kötülük yoktu, topluluk ve üyelerinin çıkarı birbirinden ayrılmadan gözetilir, itiraf etme cesaretini gösterene kendisinin seçeceği bir iltifat sunulurdu:

"İnanılır şey değil, üzüldüğün şey bu mu? Yaptığın doğal bir şey oysa, nasıl davranman gerekiyorsa öyle davrandın, bundan başka türlü davranman doğallıkla bağdaşmazdı. Sinir bozukluğundan başka derdin yok, kendini toparlayıp yeniden mantıklı olursan sorun kalmayacak." İşte böyle desteklerlerdi birbirlerini, öldükten sonra bile topluluğu terk etmez, bir halka içinde dans ederek göğe yükselirlerdi. Onları hep birlikte uçarken görmek, çocuklara özgü, saf günahsızlığı görmek gibiydi. Ne yazık, her şey, cennetin kapısına varıldığında kaya parçaları gibi un ufak olurdu, orada her şey kendini oluşturan parçacıklara bölünürdü çünkü.

3 Kasım. Oberklee yolu. Akşam odada, Ottla ve T'ye yazılan mektuplar.

7 Kasım. (Lafazanlıkla öldürülmüş bir gecenin sabahı. Erkenden yatakta.)

Ruha saplı bir kılıç varsa başvurulacak yöntem telaşa kapılmadan durumu değerlendirmek, kan kaybetmemek, kılıcın soğukluğuna taş gibi bir soğuklukla yanıt vermektir; bu yöntemle, birbiri ardına saplanan kılıçlardan sonra, yaralanmaz bir hale gelinecektir.

9 Kasım. Oberklee'ye yolculuk.

10 Kasım. Yatak.

Telaş, tedirginlik. (Bühler ve Tagger)[15]

12 Kasım. Uzun zaman yatakta, savunma.

Üç kişinin bindiği bir at arabası karanlıkta ağır ağır tepeye tırmanıyordu. Bir yabancı onlara yaklaşıp seslendi. Az sonra adamın arabaya binmek istediği anlaşıldı. Yer açıldı, arabaya çıkmasına yardım edildi. Ancak ondan sonra soruldu: "Karşı yönden geliyordunuz, şimdi yine aynı yöne geri gidiyorsunuz?" Yabancı "Evet," dedi, "sizin gittiğiniz yöne gitmekteydim, sonra karanlık beklediğimden çabuk bastırdı, geri dönmek zorunda kaldım."

Sessizlikten, sessizliğin tek çıkar yol oluşundan, İyi'nin çektiği setten yakınıyorsun.

Çalılık, eskilerden bir settir, ilerleyebilmek için çalılığı ateşe vermen gerekir.

21 Kasım. Elverişsiz nesneler, araçların elverişsizliğinin sorgulanmasını sağlayabilir.

Kötü, insanı ilerlediği yoldan çıkaran şeydir.

Kötü, İyi'yi tanır ama İyi Kötü'yü tanımaz

Bilgi, sadece Kötü'nün bildiği şeydir.

Kötü'nün kullandığı yöntemlerden biri, karşılıklı söyleşmedir.

Yalvaç, yasaları yasa koyucudan alıp getirdi; müminlerden bu yasaları yaymaları bekleniyor.

Dinlerin varoluşu, bireyin daima iyi kalmasının olanaksızlığının kanıtı değil midir? Yalvaç kendini İyi'nin içinden çekip alıyor, ete kemiğe bürünüyor. Bunu diğer insanlar için mi yapıyor, yoksa ancak onlarla birlikteyken yine iyi olarak kalacağını sandığından mı? Yoksa dünyayı sevmek zorunluluğundan ancak dünyayı yok ederek kurtulabileceğini bilmesinden mi?

Mümin mucizeleri yaşayamaz. Gündüz yıldızlar görünmez.

Mucizeyi gösteren, ben bu dünyadan elimi çekemem demektedir.

İnancı, insanların sözleri ve kanaatleri arasında doğru dürüst paylaştırmalı.

Kanaatin, insan onun farkına vardığı anda buhar gibi dağılıp gitmesini engellemeli. Kanaatin omuzlara yüklediği sorumlulukları sözlere aktarmamalı. Kanaatin sözlerce çalınmasına izin vermemeli. Sözlerle kanaatlerin uygunluğu önemsizdir, katıksız bir inanç için belirleyici değildir bu. Sözler kanaatleri ya gömer ya da, kimi durumlarda, gömüldüğü çukurdan çıkarır.

Fikir değişimi, her zaman kanaatlerin zayıflatılması anlamına gelmez, bu yakınılacak bir şey değildir ama kanaatlerin bir zayıflığıdır.

24 Kasım. İnsanların diğer insanların eylemlerini yargılamaları hem gerçek hem boştur, yani önce gerçek sonra boştur.

Sağdaki kapıdan aile toplantısına girenler, ailenin arkadaşları hakkındaki konuşmalarından sonuncusunun son sözlerini işitiyorlar, bu sözü soldaki kapıdan çıkarıp dünyaya duyuruyorlar, sonunda kendi yargılarını ilan ediyorlar. İşitilen sözün yargılanması gerçek, yargının kendisi boştur. Nihai gerçeği yargılamak niyetinde olsalardı, sonsuza dek odada kalmaları, aile toplantısının bir parçasına dönüşmeleri gerekirdi, bu durumda yargılama güçlerini tümüyle yitirmiş olurlardı.

Ancak gerçek taraftar yargılayabilir, taraftar kimliği yargılamasına engel olmasa. Demek oluyor ki, yargılama yeteneğinin sadece bir zerresi vardır bu dünyada.

Katolik Kilisesi'ndeki evlenme yasağı ve intihar, bilmek açısından benzeşirler; intihar ve şehidin ölümü asla; evlilik ve şehidin ölümü belki.

İyiler uygun adım ilerler. Onların varlığından habersiz olanlar iyilerin çevresinde dans eder, gündelik eğlencelerini sürdürürler.

Meczub ve boğulan, her ikisi de kollarını yukarıya kaldırır. İlki onun doğayla uyum içinde olduğunun göstergesidir, ikincisi uyumsuzluk.

İçinde ne olduğunu bilemem

Anahtarım yok

Söylenenlere inanmam

Anlasanıza

Benim o.

25 Kasım.

26 Kasım. Kibir çirkinleştirir, kendini öldürmesi gerekirken yalnızca yaralar, sonunda "küskün kibir"e dönüşür.

İkindi zamanı. İğrenen ve nefret eden bir başı önüne eğmek. Evet ama ya biri o boğazı sıkıyorsa?

27 Kasım. Gazeteler okundu.

30 Kasım. Son kertede özgür bırakılmış benmerkezcilik inancın içinde boy verir, kimse bu olanağı yok etmez, bu yok etmeyi sineye çekmeye katlanmazsa, işte o an mezarlar açılır ve Mesih bizi fazla bekletmeden ortaya çıkar. Belki de Hıristiyanlık öğretisi budur. Bu peşinden koşulacak düşün, benmerkezciliğin gerçekten varoluşunun kanıtı, aynı zamanda İyileştirici Mesih'in bireyde dirilişinin simgesidir de.

İnanç, bireyin içindeki yok edilemez olanın özgürleşmesi ya da yok edilemez hale gelmesi, daha doğrusu, olmasıdır.

Avarelik tüm kötülüklerin anası, tüm erdemlerin tacıdır.

Uğranan her istasyonda, başka başka umutsuzluklar.

2 Aralık.

4 Aralık. Gece fırtına, sabah Max'tan telgraf, Rusya'yla ateşkes.

Mesih ancak ona gereksinim kalmadığı anda gelecek, varış anından bir gün sonra gelecek, Son Gün'de[16] değil günlerin en sonuncusunda gelecek.

6 Aralık. Domuz kesimi.

Üç yol:

Kendine yabancı bir nesneymiş gibi bakabilmek, baktığın nesnenin neye benzediğini unutmak, sadece bakışın kendisini anımsamak.

Belki de sadece iki yol; çünkü üçüncü ikinciyi de içeriyor.

Kötü, İyi'nin yıldızlarla kaplı göğüdür.

7 Aralık.

Gök suskundur, ancak sağırlar için yankı yapar.

8 Aralık. Yatak, kabızlık, sırtımda ağrı, tedirginlik dolu akşam, odamdaki kedi, bozuşma.

Çocuğa, "Ağzını sildikten sonra pastanı yiyeceksin," demem, onun ağzını silerek pastayı yemeyi hak edeceği anlamına gelmez, ağız silmeyle pastanın değerleri terazide ölçü kabul etmez; yine de ağız silmeyi pasta yemenin önkoşulu yapar, çünkü bu önkoşul ne denli saçma olursa olsun, çocuk o pastayı zaten yiyecektir, pasta çocuğun beslenmesinin bir parçasıdır. Öyleyse bu uyarı, durumlar arasındaki bir geçişin güçleştirici değil kolaylaştırıcı öğesidir; ağız silme pasta yemek gibi bir çıkarın önüne eklenen daha küçük bir çıkardır.

9 Aralık. Bin yıllık eğlence.

Ruhu gözlemlemekle, ruhun içine girilemez, nedir, ruha dokunulan bir sınır çizgisi vardır. Bu dokunuşun varlığının kabulü, ruhun kendi kendisinin farkında olmadığı gerçeğinin kanıtıdır. Öyleyse ruh bilinmez olarak kalacaktır. Ruhtan başka bir şey bulunabilseydi hazin bir şey olurdu, gel gör ki başka bir şey yok.

11 Aralık. Dün başmüfettiş. Bugün *Der Jude*. Stein: İncil ibadethane, dünya abdesthanedir.

Herkes gerçeği göremez, yine de gerçek olabilir.

Her anın zamanın dışında bir karşılığı bulunur. Fakat bu dünyanın öbür dünya tarafından izlenmesi mümkün değildir; çünkü öbür dünya sonsuzdur, bu dünyayla zamansal bir ilişki kuramaz.

13 Aralık. Herzen'e[17] başlangıç. *Schöne RarirÃ¤t* ve gazeteleri okuyup dalgınlaştım.

Arayan bulamaz, bulan aramayan olacaktır.

14 Aralık. Dün, bugün, hep berbat. Neden? Dr. Weiss'a[18] mektup, başkaca anlamsız olaylar, iğrenç yemekler, dün domuz paçası, bugün aynı domuzun kuyruğu. Parkın içinden Michelob'a yürüyüş.

15 Aralık. Dr. Körner'den[19] mektup. Vaclav Mehl ve annemden mektuplar.

Burada kesin karar vermek olanaksızdır, ancak karar verme gücü sınanabilir.

17 Aralık. Boşa harcanmış günler. Körner'e, Pfahl'a, Pribram'a, Kaiser'e, ana babama yazılan mektuplar.

Sıla özleminden çıldıran, Dünya Fuarı'ndan apar topar evine götürülen, köyünde çevresini saran kabilesine, ah vahlı ağlamalar arasında, geleneklerin yüklediği sorumlulukla yüzüne en vakur ifadeyi verip, Avrupalı izleyicileri hayran bırakan şaklabanlıkları sergilemeyi sürdüren, yani Afrika gelenek göreneklerine uygun davranan bir zenci.

Sanatın kendini unutması ve yok etmesi: Aslında kaçış olan, gezinti hatta saldırı olarak algılanıyor.

Gogh'un mektupları.

19 Aralık. Dün F'nin[20] ziyarete geleceği haberi, bugün odamda tek başıma, az ötemde tüten soba, Nathan Stein'la Zarch'a gezinti, Stein'ın köylü kadına dünyanın bir tiyatro olduğunu söylemesi.

21 Aralık. F'ye telgraf.

Cennetten kovulduktan sonra Adem'in ilk evcil hayvanı yılandı.

22 Aralık. Belimde ağrı, gece kafama takılan hesap kitap işleri.

23 Aralık. Mutlu, biraz keyifsiz yolculuk. Çokça konuşma.

İyi uyuyamadım, zor bir gün.

Cennette, daima olduğu gibi: Günaha sevk eden de günahı bilen de tek şeydir. Bizim temiz vicdan dediğimiz şey Kötü'nün ta kendisidir, utkusu öyle kesindir ki, artık kılını kıpırdatmasına gerek yoktur.

Ekabir kısmının ezilmişler katında kendilerini temize çıkarmak için kapıldıkları sözde tasalar, aslında ekabir kısmının ayrıcalıklı durumlarını sürdürme kaygısıdır.

25, 26, 27 Aralık. F. gitti. Gözyaşları. Her şeyde bir zorluk, haksızlık, yine de doğruluk.

30 Aralık. Uğradığım hayal kırıklığının kökleri pek derinlere işlemedi.

2 Ocak. Öğretmen gerçek umutsuzluk içindeyken, öğrencinin payına sürekli

umutsuzluk düşer.

Baum[21] yarın gidiyor.

Ava gitme bahanesiyle evden çıkıyor, evi göz altında tutma bahanesiyle en yalçın tepelere tırmanıyor; eğer ava gitme bahanesini uydurmasaydı, dışarı bırakmazdık onu.

13 Ocak. Oskar, Ottla'yla gitti. Eischwitz yolunda gezinti.

14 Ocak. Kasvetli, zayıf ve sabırsız.

Sadece iki şey: Doğru ve yalan.[22]

15 Ocak. Sabırsızlık. Gittikçe daha iyi olmak. Oberklee'ye doğru gece yürüyüşü.

16 Ocak. İradesine dayanarak, bir yumruk misali dönerek dünyadan kendini korudu.

Tek bir damla bile taşmıyor ve tek bir damlaya bile yer yok.

Ödevimizin yaşamımız kadar büyük oluşu, onu sonsuzmuş gibi gösteriyor.

17 Ocak.

p r o m e t h e u s

Prometheus'a dair dört efsane var. Bunlardan birincisinde, Tanrılara ihanet edip onların sırlarını insanlara veren Prometheus'u Kafkaslarda bir kayalığa zincirlemişler, bununla kalmamışlar, yolladıkları kartallar Prometheus'un yendikçe büyüyen karaciğerini yiyip dururlar.

Efsanelerden ikincisinde, durmadan karaciğerini gagalayan kartalların işkencesine dayanamayan Prometheus, kayanın içlerine gömüle gömüle sonunda kayanın bir parçası haline gelmiş.

Üçüncü efsanede, aradan geçen binlerce yıldan sonra Prometheus'un ihaneti unutulmuş, Tanrılar unutmuş, kartallar unutmuş, sonunda kendisi de unutmuştur.

Dördüncüsünde, giderek anlamını yitiren bu olaydan herkes sıkılmış, tanrılar bezmiş, kartallar usanmış, yara bıkkın halde kapanmıştır.

Şimdi elimizde kalan, açıklaması olmayan sıradağlardır. Efsane, açıklaması olmayanı açıklama çabasıdır. Temeli gerçek olduğuna göre, açıklanamaz olanın krallığının sınırlarında sonlanır.

Kadril'de[23] uyulması gereken kurallar bellidir, dansçılar bilir bunları, her zaman yürürlüktedir bu kurallar. Ne derseniz deyin, hiç olmaması gerekirken hep olan yaşamın içindeki rastlantılar, seni dansçıların arasına sürükleyip orada tek başına bırakır. Bu dansçıların sıralarında bir karışıklık yaratır belki; ne var ki, bundan haberin yoktur, tek bildiğin başına gelen talihsizliktir.

Oberklee yolunda. Kısıtlama.

Şeytanın içindeki şeytana saygı.

18 Ocak. Yakını: Daima varolacak isem, yarın nasıl varolacağım?

Tanrı'dan ayrılışımızın iki yüzü vardır: İlk Günah bizi ondan ayırır, Yaşam Ağacı bizi ondan ayırır.

Yaşam Ağacı Yaşamın Efendisi.

Cennet'ten kovulduk fakat Cennet yok olmadı. Bu anlamda Cennet'ten kovulmamız iyi oldu, eğer biz kovulmasaydık, Cennet'in yok olması gerekecekti.

İlk Günah olup bitene dek, Cennet Bahçesi'nin de insanoğluyla birlikte lanetlenme olasılığı vardı. İnsanoğlu lanetlendi, Cennet Bahçesi müstesna kaldı.

Bilgi Ağacı'nın meyvesine tamah ettiğinde, Tanrı Adem'e öleceğini bildirdi. Tanrı'ya göre, bu suçun cezası kesinlikle ölümdü, yılanın dediğine göre, onu böyle anlamak mümkündür, bu suç Tanrı ile bir tutmaktı kendini. Her iki iddia da benzer nedenlerle yanlıştır. İnsanoğlu ölmedi fakat ölümlü oldu; Tanrı ile bir olamadılar fakat Tanrı olabilmek için gereken yeteneği elde ettiler. Her iki iddia da doğruydu aynı anda. Ölen insanoğlu değil, Cennet'teki insandı; Tanrı'nın kendisi olamasa bile Tanrısallığın bilgisine vardı.

Kötü'nün hazin bakışı: İyi ve Kötü'yü ayırt edebilmek Tanrı'yla eşitliktir. Lanetlenmek onu eskisinden daha Kötü yapmamış sanki: Yolun uzunluğunu karnı üzerinde sürünerek ölçecek.

22 Ocak. Michelob'a yürüme sınavı. Çamur.

Unutmamalı, her dumanın altında bir ateş yanar; dört yanında dumandan gayrısını görememek ayakları yanan kişiyi ateşten korumaya yetmez.

Kocaman ata ağzımız açık bakakaldık. Odamızın tavanını delip çıkmıştı başı. Bulutlarla bezeli gökyüzü, onun görkemli görünümünün çevresinde boynubüküük kımıldanıyor, yelesi rüzgarda uğuldayarak uçuşuyordu.

Sanat ve yaşam, sanatçının kendisinde bile değişik bakış açıları bulundurur.

Sanat gerçeğin çevresinde dönenen bir pervane gibidir, nedir, yanmaya niyeti yoktur. Karanlık içinde ışığın kaynağını, daha önce hiç görmese bile, ele geçirebilme yeteneğiyle donanmıştır.

25 Ocak. Şafak.

Kendini öldüren kişi, hapishanenin avlusunda kurulan darağacını gören, bunun onun için kurulduğunu sanan, gece hücresinden kaçıp kendini asan bir mahkumdur.

Bilgi'ye sahibiz zaten. Bilgi'yi elde etmek için uğraşan kimse, Bilgi'ye karşı savaş vermektedir aslında.

Mihrabın önünde ayakkabılarını çıkaracaksın, sadece ayakkabılarını da değil, her şeyini; yolculukta giydiğin elbiseleri, yanında taşıdığın yükü, sonra çıplaklığını, çıplaklığının altındaki her şeyi, hatta orada gizli kalanları bile çıkarmalısın, sonra özü, özün içindeki özü, ondan geri kalanı, artıkları, nihayetinde, ölümsüz ateşin parıltısını da çıkaracaksın. Mihrap sedece o ateşi özümser, ateş de kendini mihraba bırakır; onlar birbirlerine karşı koyamazlar.

Kendini savurmak değil, kendi kendini yiyip bitirmek.

İlk Günah'tan ötürü üç değişik biçimde cezalandırılabilirdi insan; bunların en hafifi, uygulanmış olandı: Cennet'ten atılma. İkincisi, Cennet'in yok edilmesiydi; en korkutucu olan üçüncüsü, sonsuz yaşam kapısını kapayıp her şeyi nasılsa öyle bırakmaktı.

18 Ocak. Böbürlenme, birkaç gün için kendinden uzaklaşma.

A'nın G ile arası iyi değildi, ondan boşanamıyordu da, bu yüzden kendini öldürdü, ancak bu yolla uzlaşamaz olanları uzlaştırabileceğine, yani kendi

kendisiyle gerdeğe girebileceğine inanıyordu.

"Eğer ... ölürsün" önermesinin anlamı şudur: İyi ve Kötü hakkında sahip olunan bilgi, sonsuz yaşama giden yolda bir adım olduğu kadar bir settir de. Bilgiye sahip olduktan sonra sonsuz yaşamı arzularsan, ki zaten İyi ve Kötü hakkındaki bilgi bu istekten gayrısı olmadığı için istememek elinden gelmez, kendini öldürmen, sonsuz yaşama, ölüme giden yolu döşemen gerekecektir. Dolayısıyla, Cennet'ten atılma bir eylemden çok bir olaydır.

DÖRDÜNCÜ OKTAV DEFTERİ

Çok büyük bir sorumluluğu, aslında sorumluluğun hepsini yüklenip, sorumluluklar altında eziliyorsun.

Sorumlulukların hepsi omuzlarına yüklense, bu olanağı kullanıp sorumluluklarca nefessiz bırakılmamak isteyebilirsin; nedir, bunu denemeye kalkışırsan omuzlarında tek bir sorumluluğun olmadığını göreceksin, sen sorumluluğun ta kendisisin.

Atlas[24] dilediği anda Dünya'yı omuzlarından atıp çekip gidebilirdi, onun özgürlüğü bunu düşünmesine verilen izin kadardı.

Günler, mevsimler, kuşaklar, asırlar birbirlerini bir sessizlik içinde izler gibidir ama bu kulak kirişte bekleyiştir aslında; arabaya koşulmuş atların tırısta gidişi gibi.

31 Ocak.[25] Bahçede eğleşme, gelecek için çıkar yol yok.

Bu öyle bir savaştır ki, bir an bile, hiçbir evresinde sırtını sağlama alamazsın. Bu bilinir ama hep unutulur. Unutulmadığında bile, bir an olsun soluklanabilmek için sırtını sağlama alma arzulanır, üstelik asla cezasız bırakılmayacağı bilinmesine rağmen denenir.

1 Şubat. Lenz'den mektuplar.

2 Şubat. Wolf'un[26] mektubu.

4 Şubat. Uzun zaman yatakta debelenme, uykusuzluk, verdiğim savaşın ayırdına varış.

Yalanlar evrenindeki yalan, doğruya **b a ş v u r a r a k** yok edilemez, ancak gerçekler evrenine geçilerek yok edilebilir.

Istırap bu dünyadaki tek olumlu şeydir, giderek bu dünya ile olumlu arasındaki tek teğet noktasıdır.

5 Şubat. İyi bir sabah, her şeyi anımsamanın olanağı yok.

Bu dünyayı yok etmenin bir ödev olabilmesi için, ilk olarak dünyanın kötü olması yani amacımıza ters düşmesi, ikinci olarak onu yok edebilecek güce sahip olmamız gerekirdi. İlki dünyanın bize olumsuz görünmesindendir, ikincideki güce zaten sahip değiliz. Bu dünyayı yok etmemiz olanaksız, çünkü onu kendi bağımsızlığı içinde yaratan biz değiliz, sadece yolumuzu yitirip bu dünyaya düştük biz, daha doğrusu, bu dünya bizim yolu yitirmemizdir; fakat bu dünya yok edilemez bir şeydir, ancak onu sonuna dek yaşayarak yok etmek mümkündür, ondan el etek çekerek değil, bu dünyanın sonuna dek yaşayarak, bir dizi yok etme eylemiyle başarılabilir, hep bu dünyanın içinde kalarak.

Bizim için iki gerçek var: Bilgi Ağacı ve Gerçek Ağacı. Eylemsel olanın ve durağan olanın gerçekleri. Birincide, İyi kendini Kötü'den uzaklaştırır; ikincisi bizzat İyi'dir. Birincisi bize gerçekten sunulur, ikincisini sezgisel olarak elde edebiliriz; üzücüdür bu. Neşelenmemizi sağlayan ise şudur: Birincisi şimdi yaşadığımız ana dairdir, ikincisi sonsuzluğa, bu yüzden birinci ikincinin ışığında silinmeye yüz tutar.

6 Şubat. Flöhau'ya gidildi.

7 Şubat. Taştan askerler, Rügen Adası[27].

Yorgunluk daima inanç zayıflığını işaret etmez, yoksa tam tersi mi? Her ikisinde de yorgunluk yetmezliği gösterir. Ben'i işaret eden her şeyin içinde sıkışmış duyumsuyorum kendimi: Sonsuzluk olsam bile kendimin içinde çok darım. Yine de güzel bir kitap okuduğumda, örneğin bir seyahatname, bir anlık diriliyor, kitaptan doyuma ulaşıyorum, bu da bana yetiyor. Bunun bana kanıtladığı, kitabı kendi sonsuzluğuma içermediğimdir, ya da kitabı da içeren zorunlu sonsuzlukla kendi sonsuzluğum arasına büyük mesafeler koymuşum. Bilgide ulaştığımız belli bir noktadan sonra yorgunluk, kifayetsizlik, kendini sınırlı duyumsama, hatta kendini hor görme, bunların tümünün silinip gitmesi gerek; ulaşılan bu nokta, kendime yabancılaşarak dirildiğim, doyduğum, özgürleştiğim, yücelere koştuğum şeyi kendi öz varlığım olarak algılayacak güce eriştiğim andır.

İyi ama, bu yabancılaştıran şey, sadece bir nesne olarak bu etkiyi gösteriyorsa, eriştiğin yeni bilgi noktası sana tek bir şey kazandırmıyorsa, üstelik eski avuntularını da yitiriyorsan? Evet, sadece yabancı bir nesne iken etkiliydi, hem sahip olduğu tek etki de bu değildi, giderek büyüyordu etkisi, beni de bu noktaya taşıdı. Artık yabancı değildi, hatta Ben'di Fakat yabancı

dünya da artık kendisine yabancı değil. Bu yolla Dünya'nın yaradılışını yok sayıyor, kendi varlığının kanıtlarını da çürütüyorsun.

Sonsuzluğu kıvanarak karşılamalıydım fakat onu yakaladığımda bir hüzün doluyor içime. Sonsuzluk erdemiyle kendimi yetkinleşmiş olarak duyumsamam gerekirdi fakat daha da düşkünleşmiş gibiyim.

Duyumsaman gerektiğini söylüyorsun. Bunu söylediğinde içinde yer etmiş bir yasadan mı söz ediyorsun?

Evet, söylediğim bu.

Pekiyi ama, içine bir yasanın yer etmesi, yalnızca onun sesini işitip geri kalanlara sağır olman olacak şey mi; bu yasa daima orada mı yoksa geçici mi?

Bundan emin olamıyorum bir türlü. Sanırım daima orada yasa, ben onu zaman zaman işitiyorum.

Neden bu sonuca vardın?

Gerçekten işitmesem bile işitirmişim gibi oluşundan; kimi zaman işitilebilir olmaktan çıkıyor, diğer sesi çoğaltıyor ya da bastırıyor, bana sonsuzluğu haram eden sesi yani.

Sonsuzluk yasası konuştuğunda diğer sesi de işitiyor musun?

İşitiyorum diyebilirim, çünkü kimi zaman diğer sesten başka tüm sesler susmuş gibi, başka her şey bir düş gibi, sanki düşün işine geldiğince konuşmasına ses çıkarmıyor gibiyim.

İçindeki yasayla bir düşü benzeştirmenin nedeni ne? Düş misali saçma, tutarsız, kaçınılmaz, düş gibi bir kezliğine mutlu edici ya da korkutucu, anlatılması olanaksız olsa da anlaşılmak için direnen bir şey olduğu için mi?

Onda bu söylenenlerin tümünün olduğu doğru; saçma, çünkü ona başkaldırmak koşuluyla burada var oluşumu sürdürebilirim; tutarsız, çünkü yasanın kime ait olduğunu ve amaçlanın ne olduğundan habersizim; kaçınılmaz, insanın üzerine uyku bastırması gibi hazırlıksız yakalıyor beni, oysa uyumak üzere yatıldığında düşler beklemek gerekir; bir kezliğine ya da öyleye benziyor, çünkü ona başkaldırmam gerçekle birleşmiyor, hep bir kezliğini koruyor; mutlu ediyor ya da korkutuyor neden yokken, mutlu etmesi

korkutmasına kıyasla az yine de; anlatılması olanaksız, çünkü kavramak mümkün değil, aynı nedenle anlaşılmak için savaşım veriyor.

İsa, ân.[28]

8 Şubat. Yataktan erkenden kalkış, biraz olsun çalışabilme şansı.

9 Şubat. Ortalık sessiz kimi zaman, ziyaretçilerin sesleri, bizimkilerin onları karşılamak için koşuşturması, sağa sola asılmış bayraklar, pürtelaş mahzenden seçilen şaraplar, pencereden kaldırıma düşen gül, kimsede yeterli sabır yok, yüzlerce kolun yapıştığı gemiler kıyıya çekiliyor o anda, çevrede biriken yabancıların bakışları üzerlerinde, çevrenin ışığı üzerlerine çullanmış.

Kolay olanın güçlüğü neden? Ben ayartılardan yana .

Bırak şu sayıp dökmeyi. Kolay olan güçtür. Öylesine kolay ve öylesine güç. Ebelemece oyunundaki gibi, sığınılabilecek tek yer okyanusun öteki ucundaki bir ağaçtır. Fakat oradan uzaklara göçmelerinin nedeni neydi? Kırılan dalgaların en gürültülü olduğu yerler kıyılardır, orada öylesine dardır ki odalar, öylesine başa çıkılamaz.

Soruları sormaktan kaçınmam seni geri getirebilirdi; soru sormayı sürdürmem uzak okyanuslara kaçırıyor seni oradan göçüp gidenler onlar değil sensin.

Bu darlanmak yakamı bırakmayacak.

Şu da var ki, sonsuzluk zamanın donmuş hali değildir.

Sonsuzluk tasarımında bizi bunaltan şey, zamanın sonsuza dek sürüp gideceğine dair, bizim aklımızın sınırlarından taşan kanıttır; bunun tek mantıksal çıkarımı, kendi kendimizin kanıtı olarak kendi kendimizden gayrısını bulamayışımızdır.

Sonsuz yaşamın sürdürülebilirliğine dair, zamana bağımlı oluşumuzu haklı gösteren en küçük kanıt, sürdürdüğümüz günahkârlığa dair değiştirilemez kanaatlerden daha bunaltıcıdır. Birincisini tüm saflığıyla kucaklayan ikincisine katlanabilme derecemiz, inancımızın ölçüsüdür de.

10 Şubat Pazar. Şamata. Ukrayna barışı.

Komutanların, sanatçıların, aşıkların, varsılların, siyasete bulaşmışların,

gemicilerin ve... oluşturduğu toz duman dağılıyor şimdi.

Özgürlük ve esaret, temelde farklı şeyler değildir. Pekiyi, hangi temelde? Kölenin özgürlüğünü yitirmediği, bu yüzden en özgürden bile özgür olduğu gibi bir temelde değil.

Ardı ardına gelen kuşaklar, senin doğandaki bir zincir değildir, yine birtakım ilişkiler bulunmaktadır. Nasıl ilişkiler? Kuşaklar, yaşamındaki anılar misali ölürler. O zaman fark nerede?

Eski bir latife: Dünyaya bırakmamacasına yapışır, sonra dünyanın yakamıza yapıştığından yakınırız.

Yaptığın, bir bakıma bu dünyanın varlığını yadsımak. Yaşam bir soluklanma, hareketin içindeki bir dinlenme anı senin için.

11 Şubat. Rusya barışı.

Her yeri harabeye çeviren yangından onun evi kurtuluyor, dindarlığından değil, tek amacının evine zarar gelmesini engellemek olmasından.

Gözlem yapan kişi, dünya ile birlikte yaşayan kişidir bir anlamda; yaşayan her şeye bağlanmıştır, rüzgara ayak uydurmaya çalışır. Böyle biri olmak istemem.

Yaşamak, yaşamın tam ortasında olmak, yaşama bakışımla yaşamın ortasına dalmam demektir.

Dünya ancak yaratıldığı yerden bakıldığında iyi seçilebilir, sadece orada "Ve gördü ki, iyiydi"[29] denebilmiştir lanetlenip yok edilebileceği tek yer de yine orasıdır.

Daima hazırlıklı, evi portatif, her zaman yurdunda.

Bu dünyanın en belirgin özelliği geçiciliğidir. Böyle düşünüldüğünde asırların bir andan üstünlüğü yoktur. Geçiciliğin süreğen oluşu da avuntu veremez. Yeni yaşamların ancak harabeler arasında yeşermesi, ölümün yaşamdan daha diretken olduğunu kanıtlar. Dünyaya karşı başkaldırmayı amaçlasaydım, bu özelliğine, geçiciliğine saldırmam gerekirdi. Bu yaşamda bunu becermem mümkün mü acaba, umutlanarak ya da inanarak değil, gerçekten.

Demek dünyaya başkaldırmak amacındasın, üstelik umut ya da inançtan daha somut silahlarla! Böyle silahlar vardır belki, bu silahları ancak kimi yeteneklere sahip kişiler bulup kullanabilir fakat, bu yetenekler var mı sende?

Doğru bu, yani, yeteneklere sahip olmasam bile onları elde etmek için çabalayabilirim.

Bunu deneyebilirsin ama ben sana yardım edemem.

Yetenekleri elde ettiğim zaman yardım edebilirsin bana, daha önce değil.

Evet. İşin doğrusu asla yardım edemem, bu yeteneklere sahip olsaydın hiçbir şeye gereksinimin kalmazdı.

Öyleyse neden önceden sınava soktun beni?

Eksikliğini yüzüne vurmak için değil, sadece eksikliğini göstermek için. Belki bu yolla biraz yardım etmiş olabilirim; çünkü eksikliğini bilmene rağmen inanmıyorsun buna.

Yani ilk soruma yanıt olarak, bu soruyu sormamın zorunluluğunu kanıtlıyorsun bana.

Şu andaki bulunduğumuz duruma uygun kesinlikle asla tanımlayamayacağın, sorunun yanıtından çoğunu içeren bir şey sunuyorum sana; ilk sorunu çok daha değişik biçimde sorman gerektiğinin kanıtını sunuyorum.

Beni yanıtlamayacaksın ya da yanıtlayamayacaksın anlamına geliyor bu, değil mi?

"Yanıtlayamıyorum" doğru.

Fakat bu inancı, evet onu verebiliyorsun.

19 Şubat. Prag'tan Zürih'e dönüş. Ottla Zarch'ta.

Gece ve mehtap gözlerimizi alıyordu. Kuşlar ağaçtan ağaca sesleniyorlardı. Rüzgar kırlarda uğuldayıp duruyordu.

Tozun toprağın içinde sürünen iki yılandık.

Sezgi ve Deneyim.[30]

Deneyim Mutlak olanın içindeki bir soluklanmaysa, sezgi dünya içinde kıvrıla dolana Mutlak olana varan bir yol olabilir sadece. Nihayetinde, her şey amaca ulaşmak niyetindedir ve tek bir amaç vardır. Parçalanma sadece zaman içindedir, diğer deyişle, her şey olup biter fakat asla gerçekleşemez, gerçekleşebilseydi bir uzlaşma noktası bulunabilirdi kuşkusuz.

Yalnızca geleceği düşünen, yalnızca yaşadığı anı düşünenden daha sakınımsızdır; çünkü içinde yaşadığı anı değil onun süreğenliğini düşünmektedir.

İsa insanlık adına acı çektiyse, insanlığın da onun adına acı çekmesi gerek.

22 Şubat.

Tefekküre dalmanın ve eyleme geçmenin içerdiği gerçeklikler vardır. Ne var ki, sadece tefekkürden yayılıp yine ona dönen eylem gerçektir.

İradenin özgürlüğü denen şey şudur: Kendini çöle vurmakta, çölü geçeceğin yolu seçmekte, nasıl yürüyeceğini belirlemekte özgürdür; fakat aynı zamanda, çölü geçmek zorunda olduğu için özgür değildir, seçeceği her yolun labirent misali çölün her noktasına uğraması zorunlu olduğu için özgür değildir.

13 Şubat. Yazılamadan kalan mektup.

Kadın, daha basitleştirerek söyleyelim, evlilik, savaşman gereken yaşamın temsilcilerinden biridir.

24 Şubat.

Çalışan makinalarının sarstığı bir geminin önünden kaçan kıyı gibi, icatlar da biz onlara yanaşamadan uzaklara kaçıyorlar. Başa çıkılacak her şeyle başa çıkıyor icatlar. Uçakların kuş gibi uçamayacağını söylemek ya da asla canlı bir kuş yaratamayacağımızı söylemek değerbilmezlik olur. Elbette canlı bir kuş yaratamayız, nedir, bu karşı çıkışın temeli sakattır, bu hiç değişmeyen bir doğruyu rota tutan geminin limana varmasını beklemek gibi bir şeydir. Bir kuşu ilk yaratılışına benzer olarak yaratmak anlamsızdır, o zaten yaratılmıştır çünkü, ilk yaratılış eyleminin sonucunda sürekli olarak yeniden türemekte ve kesintisiz olarak süregiden başlangıç iradesine müdahele etmenin olanaksızlığını vurgulamaktadır bize; şu efsanede olduğu gibi: İlk kadın erkeğin kaburgasından yaratıldı ama bu bir daha asla yinelenmedi; ne var ki, o günden bu yana erkekler hep başkalarının kızlarıyla evlendiler. Önemli olan

şu: Kuşun yaratılışındaki yöntem ve amaçla uçağın icadındaki yöntem ve amacın değişik olması gerekmez; silah sesiyle gök gürlemesi sesini ayırt edemeyen vahşinin yorumuna geri dönecek kadar sınırlı bir yorum olur bu.

Bu yaşamdan önce de yaşadığına dair kanıtlar: Seni önceden de görmüştüm, en eski günlerde ve kıyamet gününde gerçekleşecek mucizeler.

25 Şubat. Sabahın duruluğu.

Aile içinde yaşamak, arkadaşlık, evlilik, meslek, edebiyat gibi, yaşamda ne varsa hepsinde başarısız olmam, hatta başarısız bile olamayışım tembelliğimden, kötü niyetimden ya da iş bilmezliğimden kaynaklanmıyor; aslında bu saydıklarımın hepsi az çok rol oynuyorlar çünkü haşereyi üreten boşluktur, yine de neden bunlar değil; neden, ayağımı basacağım bir zeminden, havadan, buyruklardan yoksunluğumdur. Bana düşen bunları yaratmak, belki yalnızca o anda, elden kaçırdıklarımı yakalamak değil; bu ödev, sadece elimden kaçan bir şey olmadığını kanıtlamak, nasıl olsa ödev ödevdir. Belki de ilk ödevimiz budur ya da ödevimizin yansıması, basıncın düşük olduğu yüksekliklere tırmanan birinin çok uzaklardaki güneşi görmeye başlaması gibi bir şey. İstisna denemeyecek kadar da sıradan, daha önceleri de bana yöneltildi, şimdiki kadar yoğun muydu, onun ayırdında değilim. Bildiğim şudur, dünyaya insanın doğasına özgü güçsüzlük dışında tek bir yetenekle donanmadan gelmişim. Bir yandan devasa bir güç olan bu güçsüzlük içinde, adına savaş verme değil sadece temsil etme hakkını elimde tuttuğum, kuşkusuz içimde de duyumsadığım, çağımızın olumsuz özelliklerini rahatlıkla benimsedim. Ne olumlu denebilecek, ne de olumluya devrilebilecek denli olumsuz bir mirasa sahibim. Kierkegaard gibi Hıristiyanlığın iki yana düşmüş elince yaşamın içine salınmadım ben. Siyonistler gibi, artık uzaklara uçan ibadet cübbesinin eteklerine de yapışamadım. Bir sonum ben ya da bir başlangıç.

Duvarın kendisine çakılmak üzere olan çivinin ayırdına varması gibi, şakağında duyumsadı. Dolayısıyla, hiçbir şey duyumsamadı.

Hiç kimse kendi manevi yaşam kaynağının izin verdiğinden fazlasını yapamaz burada; günlük nevalesi, giyim kuşamı vb. sağlamak için çabalıyora benzemesi konumuz değildir, her görünen lokmayla birlikte bir de görünmeyen lokmayı vb. ağzına götürmektedir çünkü. Bu her birey olan insanın kendi kendini haklı çıkarma bahanesidir. Görenin dediği, geriye dönük

bağışlatmalarla varlığını temellendirmedir fakat bu aynaya ters yansımış bir ruhbilimsel yazgıdır da, aslında yaşamını bu haklı çıkarmaların üzerine kurmaktadır. Birey olan her insan kendi yaşamını ya da aynı şey olan ölümünü haklı çıkarmak zorunda olduğunu itiraf etmelidir, bu ödevden kaçılmaz.

Birey olan her insan kendi yaşamını yaşar ya da kendi ölümünü ölür. Bunu başarmak ancak içsel haklı çıkarmalarla mümkündür; birey olan insanlardan hiçbiri haklı çıkarılmamış bir yaşamı sürdüremez. Buradan birey olan insanların horlanmasına geçebiliriz: Herkesin kendi yaşamının temellerini haklı çıkarmalarla kurduğunu çıkarsayabiliriz.

Ruhbilim, aynada yansıyan bir yazının okunuşudur sadece, külfetli bir iştir ama her zaman doğruya götürmesi yüzünden yol göstericidir; ne var ki, gerçekte yapılan tek şey yoktur.

Ölen bir insanın ardından, bir an olsun, yeryüzüne ölen kimse adına yararlı bir sessizlik çöker; dünya üzerindeki uğraşlar bitmiş, gelecek ölümü beklemekten kurtulunmuş, sanki bir yanlışlık telafi edilmiştir; yaşayanlar derin bir nefes alabilirler artık, bu yüzden ölü odasının camları açılır çabuk tarafından; az sonra bunların görünüşten gayrısı olmadığı anlaşılır ve o anda feryat figan yeniden başlar.

Ölümün yaptığı zulüm, son'u değil son'un gerçek acısını taşımasındadır.

Ölümün yaptığı en büyük zulüm: Kolay anlaşılan bir son, gerçek acıyı doğurur.

Ölüm döşeğinin çevresindeki ağlayıp sızlanmalar, gerçek bir ölümün orada gerçekleşmemiş olmasından şikayet anlamındadır. Hâlâ bu ölümlerle yetinmemiz, bu oyunu sürdürmemiz gerek.

26 Şubat. Güneşli bir sabah.

İnsanlığın evrimi ölme gücünün büyümesi.

Ölüm kurtuluştur ama bu ölüm değil.

Burada herkese inançla ilgili olarak yöneltilen iki soru var: İlki, bu yaşama inanılıp inanılamayacağı, ikincisi, yaşamın bir amacının olup olmadığı. Soruların ikisi de kendi yaşamlarını gerçek olarak bildiklerinden, herkesce çabuk ve kesin olarak evetleniyor; öyle çabuk oluyor ki bu, soruların doğru

anlaşıldığından şüpheye düşürüyor bizi. İnsanın kendi evet'ini böyle çabuk harcamadan önce, ona giden yol üzerinde biraz uğraşması gerek oysa; neden denirse, soruların baskısı altında verilen yanıtlar, yüzeyden derinlerde bile karmaşık ve elden kayıp gidiveren yanıtlardır.

Çelişkide bir dile getirilme olanaksızlığı vardır, yine de çelişki böyle açığa vurmaz kendini; bunu Hazreti İbrahim[31] bile anlamaz çünkü. Varsayalım bunu anlamasına ya da anlamayı amaçlamasına gerek yoktur, bunlara bağlı olarak kendi adına yorum yapması da beklenemez. Fakat başkaları yorumlayabilir bunu. Böyle bakıldığında, Genel denen şey bile açık değildir; Iphigenia olayındaki kehanetin açık olmaması da bunu göstermez mi?[32]

Genel'deki sessizlik mi? Genel'deki kaypaklık. Genel ne yazık ki sessizlik diye yorumlandı, kimi zaman da Tikel ve Genel arasındaki gidiş geliş olarak. Biricik sessizlik gerçek Genel'dir, aynı zamanda en son amaç da.

Genel ile Tikel arasındaki gidiş geliş gerçek bir sahnede olup bitiyor gibi, beri yandan Genel'in içerdiği yaşamın taslağı gerideki kuliste tasarlanmaktaydı.

Suçu ancak çok dolaylı olarak paylaştığım, bıktıracak kadar anlamsız bir evrim falan yok aslında. Hazreti İbrahim ölümlü dünyayı yetersiz bulup öngörüsünü yanına aldığı gibi sonsuzluğa göçmeye karar veriyor. Ya yola çıkış kapısının ya da giriş kapısının darlığı yüzünden eşya yüklü arabasını geçiremiyor. Suçu, emir veren sesinin kifayetsizliğinde buluyor. Yaşamı boyunca kahırlandığı şey budur.

Hazreti İbrahim'in ruhsal açıdan yoksulluğu ve bu yoksulluğun tekdüzeliği bir öndeliktir aslında, bu onun işine yoğunlaşmasını kolaylaştırır; daha doğrusu öndelik yoğunlaşmayla aynı şey oluyor sonunda. Fakat bunun sonunda, yoğunlaşmadaki uygulama gücünün öndeliğini yitiriyor.[33]

Hazreti İbrahim, bu dünyanın tekdüzeliğine katlanılamayacağı yanılgısından kalkarak eyleme geçmiştir. Aslında bu dünya sürekli değişir, yerden aldığımız bir avuç toprağa bakarak bile anlayabiliriz bunu. Herhalde, Hazreti İbrahim de bundan habersiz değildi. Onun dünyanın tekdüzeliğinden şikayeti, aslında dünyanın çok yönlülüğüyle kaynaşmadaki yatersizliğinden şikayettir. Dolayısıyla, bu yakınma dünyanın içine bir sıçrama tahtasıdır.

Kanıtlama çabalarının yanına sihir de katılıyor. Kanıtlamalardan sihir dünyasına kaçılabilir, sihirden de mantığa, bunların ikisi bir arada, üçüncü bir durum oluşturduklarında yaşayan bir sihri ya da yıkıcı değil yapıcı olan bir dünyanın yıkıcılığını yok ederler.

Gerekenden çok akla sahip, aklı sihirli bir arabada gidiyormuş gibi dünyada yol alıyor, yolu izi belli olmayan yerlerde bile ilerliyor. Orada yol olmadığını tek başına keşfedemiyor. Ardından gelinmesi için yaptığı alçakgönüllü rica zorbaca bir buyruğa, yolda olduğuna ilişkin içten inancı kibire dönüşüyor böylelikle.

y o k s u l i ş ç i l e r i n k a r d e ş l i ğ i

Yükümlülükler: Ne parası ne de değerli eşyaları olacak, armağan olarak da kabul etmeyecek bunları. Sedece şunlara sahip olmasına izin var: Ayrıntıları daha sonra saptanacak basit bir giysi, çalışmada gereken avadanlık, kitap, yetecek kadar yiyecek içecek. Bundan arta kalan her şey yoksullarındır.

Geçimini sadece çalışarak sağlayacak. Gücünün yeteceği, sağlığını bozmayacak hiçbir işten kaçınmak yok. Çalışacağı işi kendi seçecek, bu olmazsa, hükümete karşı sorumlu olan İş Konseyi'nin kararlarına uyacak.

Çalışmasının karşılığı olan bedel, iki günlük zorunlu harcamalarını karşılayacak miktarı aşamayacak. Bu miktar her semte göre ayrıntılı olarak saptanacak.

Sürdürdüğü yaşam yalın olacak. Zorunlu olduğu kadar beslenecek, örnek olarak, en yüksek ücret olan en düşük ücret karşılığı ekmek, su ve hurma. En yoksulların yediği kadar yemek, onların barındığı gibi barınma. İşverenle ilişkiler karşılıklı güven üzerinde yürüyecek. Alınan işler, zorunlu sağlık mazeretleri dışında, teslim edilmeden bırakılamayacak.

Haklar: En çok altı, kol emekçileri için dört ya da beş saatlik çalışma süresi.

Hastalık ya da yaşlılık nedeniyle çalışamaz duruma gelindiğinde, Devlet denetimindeki yaşlılar yurtlarında ve hastanelerde bakım.

Çalışmaya bir vicdan sorunu, iş arkadaşlarına karşı bağlılık sağlayan bir güvence olarak bakmak.

Miras kalan tüm malların hastane ve yurt yapımı için Devlet'e teslimi.

En azından geçici olarak, kendi geliriyle geçinenlerin, evlilerin ve kadınların işten uzaklaştırılması. Mutlaka olması gereken şey, İş Konseyi'nin hükümetle sürekli danışma halinde bulunması.

Kapitalist işletmelerde de... (okunamayan iki sözcük daha var).

Kendi haline terk edilmiş semtlerde, düşkünler yurdunda öğretmenlik yaparak, mümkün olan her yolla yardım edilebilir.

En çok beş yüz kişi.

Bir yıl staj.

Her şey elinin altında uysallaşıyor, yapı ilerliyordu. Tanımadığı işçilerin taşıyıp getirdiği mermerler, birbirlerine uyuyordu hep. Devinen parmakların emirlerine uyan taşlar yerden yükseliyor, yerine uygun yerleşerek büyüyordu. Bu tapınak kadar yükselen bir yapı görülmemişti o güne dek; daha doğru deyişle, bu tapınağın yapımında gerçek bir tapınak havası esmekteydi. Kim bilir hangi taş ocağından çıkarılıp getirilen ve bir önceki taşın üstüne yerleştirilen taşlarda, çocuk ellerinin bir anlam taşımayan karınca duası gibi karalamaları, belki de ilkel dağlıların insanları kızdırmak, tapınağın kutsallığını lekelemek, hatta tapınağı tamaman yok etmek için, tapınaktan daha uzun yaşayacak bir sonsuzluk yaratmak amacıyla keskin aletlerle oydukları yazılar vardı.

Çağıldayarak akan suya karşı, yukarı. Huş ağaçları. Öğretmenin birdenbire yükselen sesi. Homurdanan çocuklar. Kızıllığında sönen, kendinden uzaklaşan, korkudan donmuş güneş. Çat diye kapatılan soba kapağı. Pişen kahve. Masaya dayadığımız dirseklerimiz, bekliyoruz. Yolun bir yanı ince fidanlarla dolu. Mart ayı. İstediğin başka ne var? Mezarlarımızdan çıkıyor, bu dünyada serserice turlamanın keyfini sürmek istiyoruz biz de, önceden tasarladığımız bir şey yok.

Beni bırakıp gitmek niyetindesin, öyle mi? İyi, bu da diğerleri gibi bir karar sonuçta. Fakat nereye gideceksin? Benden kurtulmuş olabileceğin bir yer var mı? Ay? O kadar uzağa gidebilmen mümkün değil. Bunlar neden öyleyse? Köşende sinip sessiz kalsan, daha iyi olmaz mı? Oda sıcak ve karanlık işte. Dinlemiyor, el yordamıyla kapıya ulaşmaya çabalıyorsun. Kapı nerede? Yanlış

anımsamıyorsam, bu odanın kapısı yok. Bunun yapıldığı günlerde, senin dünyayı yerinden oynatacak bu tasarılarını hesaba katmadı kimse. Yitirilmiş bir şey de yok henüz, böyle bir düşünce yitip gitmez ki, sofraya oturduğumuzda ayrıntılı olarak tartışırız, belki de kahkahalarla ödüllendirilirsin bunun için.

Ay sarı ve soluk doğuyor, biz at üzerinde ormanı geçiyorduk.

Poseidon[34] denizlerinden sıkıldı sonunda. Üçlü mızrağını elinden düşürdü. Kayalığa sessiz oturdu, onun varlığından şaşkına dönen bir martı tepesinde sarsak çemberler çizip duruyordu.

Gemi azıya almış yuvarlanan araba.
Ah burada karşılaştıklarımız!
Ağaç altında yorganlar yataklar,
Yeşilimsi karanlık, kuru yapraklar,
Biraz güneş, çiçeklerin nemli havası.
Ah burada karşılaştıklarımız!
Bu özlem nereye sürükleyecek bizi?
Kazanmak ya da yitirmek bir şeyleri?
Anlamsız içeriz külleri
Sonra boğarız babamızı
Bu özlem nereye sürükleyecek bizi?
Bu özlem nereye sürükleyecek bizi?
Alır yuvamızdan, salar uzaklara.
Ayartıcı flüt, çekici küçük ırmak.
Sana sabırlı görünenler
Ağaçların doruğunda hışırdadılar
Sonunda bahçe sahibinin sesi.
Çabam elde etmek için mi
Her an değişim oyununu gözlerindeki,
Sözcükleri ve cerahat toplamış çıbanı...

Kont oturmuş öğle yemeğini yiyordu; sessiz bir yaz öğlesiydi. Kapı açıldı, uşak değil, Kontun erkek kardeşi Philotas göründü kapıda. "Kardeşim," derken

doğrulan Kont, "öyle uzun zaman oldu ki düşlerimde bile görmüyordum seni, en sonunda yine karşımdasın," diyerek sürdürdü. Birdenbire terasa açılan kapının camlarından biri kırıldı, kekliğe benzer fakat daha uzun gagalı ve daha büyük gövdeli kızıl kahve bir kuş odaya daldı. "Sen dur, hemen yakalarım onu," dedi kardeş, bir eliyle cüppesinin eteklerini toplayıp diğer eliyle kuşu yakalamaya çalıştı. O anda, uşak elinde nefis meyvelerle dolu bir tepsiyle içeri girdi, bunun üzerine kuş tepsinin çevresinde dönenmeye, meyveleri gagalamaya başladı.

Şaşkınlıktan taş kesen uşak elinde tepsiyle dikilmiş, yüzündeki şaşırmamış ifadeyi korumakla birlikte bir meyvelere, bir kuşa, bir kuşu kovalamayı sürdüren Kont'un kardeşine bakıyordu. Derken diğer kapı da açıldı, içeri köylüler akın etti; tarlalarından daha iyi verim alabilmek için ormandan geçen yolu kullanmak istiyor, Kont'tan buna izin vermesini rica ediyorlardı. Gelişleri pek zamansızdı oysa, Kont küçücük bir okul çocuğuydu, taburede oturmuş derslerini çalışmakla meşguldü o anda. İhtiyar Kont öldüğüne göre oğlunun onun yerini alması gerekirdi ama durumda bir değişiklik olmuştu: Tarihin akışındaki bir kesinti yüzünden Kont'a başvuran köylüler boşlukta dolaşıp durmak zorunda kalmışlardı. Sonu nerde bulacaklardı? Geri nasıl döneceklerdi? İşlerin yolunda olduğunu nasıl zamanında anlayacaklardı? Topluluğun bir üyesi olan öğretmen bir adım öne çıkarak Kont'un eğitimi işini üstlendi. Elindeki sopayla masanın üzerindekileri yere yuvarladı, masayı karatahta olarak kullanmak üzere yüzü öne gelecek biçimde yatırdı, elindeki tebeşir parçasıyla üzerine 1 rakamını yazdı.

İçki masasındaydık, oturduğumuz kanepe giderek küçülüyordu, duvar saatinin akreple yelkovanı durmadan dönüyordu. Uşak kapıdan içeri başını uzattı, ellerimizle bir işaret yaptık ona. Fakat uşak pencerenin önünde oturan birine bakarken büyülenmiş gibiydi. İpek gibi parlayan ince bir siyah kostüm giyen ihtiyar adam yerinden doğruldu, parmakları hâlâ kanepenin kenarlarında duruyordu. "Baba!" diye haykıran oğluna, "Emil!" diye yanıt verdi ihtiyar.

Arkadaşlarıma giden yol öyle uzun ki.

Prag. İnsanlar gibi dinlerden de geçilmiyor.

Hoplar, zıplar, raksedersin

Küçük yavru

Başın ılık havaya yaslı

Rüzgarda nazlı kımıldayan ışıldayan otlarda
İnip kalkar ayakcığın.[35]

BEŞİNCİ OKTAV DEFTERİ

Bulunduğum durumdan mutlu olmam gerek. Belediyede katibim, belediyede katiplik güzel bir meslek! İş az, maaş dolgun, bol bol boş zamanın oluyor, şehirde her gittiğin yerde saygı görüyorsun. Belediye katibinin durumunu şöyle bir düşlüyordum da, ona imrenmeden edemiyordum. En sonunda ben de bu mesleğe girmiş oldum, belediyede katibim artık; elimden gelseydi, sabahları kahvaltıdan arta kalanları toplamak için oda oda gezen şu büro kedisine, yesin diye itibarımı seve seve verirdim.

Böyle giderse yakında öleceğim ya da yaşamak için tüm gücümü yitireceğim, büyük olasıkla yakınlaştı bu, iki gecedir kan kusuyorum, kendimi paralayıp durduğumu söylemeliyim. Eskiden olsa babam gözü dönmüş halde kof tehditlerini savurur, beni balık gibi doğramakla korkuturdu, aslında elini değdirmişliği yoktur bana, onun tehditleri o olmadan gerçekleşiyor artık. Dünya, onun temsilcisi de F., benimle işbirliği etmiş, uzlaşamaz bir zıtlaşmayla bedenimi didik didik ediyor.

Okumaya büyük şehirde devam edecektim. Teyzem beni istasyonda karşıladı. Babamla ziyaretine gitmiştim bir kez, zor tanıdım teyzemi.

"Seni uğursuz karga!" diye söylenmeye başladım. "Uğursuz, ihtiyar leş kargası seni, neden yoluma çıkıp duruyorsun her gittiğim yerde? Her yerde önümde tünemiş buluyorum seni, yolunmuş tüylerini kabartıp duruyorsun, seni baş belası!"

"Evet," derken başını eğdi, önümde ders veren öğretmen misali dolanmaya başladı. "Haklısın, benim için bile rahatsızlık verici olmaya başladı bu."

Okuyacağı kente varmıştı sonunda. Bir odaya yerleşmiş, bavulunu boşaltmıştı; bir süredir şehirde yaşayan bir hemşehrisiyle şehrin caddelerinde turluyordu. Tamamen rastlantıyla, sokağın sonuna vardıklarında okul kitaplarında resimlerini gördüğü ünlü yapılarla karşılaştı. Gördükleri karşısında soluğu kesildi, hemşehrisi ise eliyle işaret etmekle yetindi, o kadar.

Hey moruk, ortalığa bir çeki düzen vermeye ne dersin?

Hayır, hayır, bunu yapmaya çalışırsanız ben var gücümle karşı koyacağım.

Bundan kuşkum yok. Senden kurtulmam gerekecek.

Ben de akrabalarımı toplayıp geleceğim.

Onu da hesapladım. Onları tutup tek tek duvara fırlatacağım.

Beni öğütüp ufalayan iki değirmen taşının arasından kurtarana, her ne olursa olsun, şükran duyacağım, yeter ki bedensel acılara yol vermesin.

Güneşin altına yamyassı uzanmış veranda, tatlı bir huzur içinde çağlayıp akan Weir Irmağı.

Beni tutan bir şey yok
Kapılar, pencereler açık
Ve devasa, boş teraslar.

K. büyük bir sihirbazdı. Programı tekdüze olsa da sürekli başarısı nedeniyle hep gözdeydi. Aradan yirmi yıl geçse de onu ilk kez izlediğim gösteriyi, o günlerde çok küçük olmama rağmen bugün gibi anımsıyorum. Önceden duyurulmadan şehrimize gelmiş, o günün gecesi bir gösteri yapmıştı. Şehrin otelinin geniş yemek salonunda, ortadaki masanın çevresindeki bir boşlukta gösterisini yaptı, bütün hazırlık ancak bu kadardı. Anımsadığım kadarıyla salon tıklım tıklım doluydu; aslında lambaların yandığı, büyüklerin şamata içinde konuştukları, uşağın koşuşturduğu her yer çocuklara tıklım tıklım görünür. Ayrıca, bu kadar hazırlıksız kalkışılan bir gösteriye bu kadar ilgi gösterilmesine de pek şaşırmıştım, bu doluluk o gösteriyle ilgili en belirleyici nokta anılarımda.

Dokunduğum her şey dağılıp dökülüyor.

Yaslı yıl son buldu
Kuşlar kanatlarını rahatça sarkıtır
Ay serin gecelerde soyunur
Bademler, zeytinler olmaya durmuştu.

Yılların nimeti.

Oturmuş uzun sütunlar halinde hesap kitap yapıyordu. Ara sıra başını

hesaptan kaldırıp ellerinin arasına alıyordu. Ne çıkıyordu hesaplardan? İç karartan, sadece iç karartan bir hesap.

Dün, ilk kez müdüriyete gittim. Gece vardiyasında çalışanlar beni sözcü seçtiler, inşaatın dolgu yapısı kusurlu olduğundan bu tatsız durumun giderilmesi için yöneticilere baskı yapmayı deneyecektim. Gideceğim odayı tarif ettiler, kapıyı çalıp içeri girdim. Solgun yüzlü, zayıf bir adam büyük masasının ardından bana gülümseyerek uzun uzun başını salladı. Oturmamı mı söylüyordu acaba; orada boş bir iskemle vardı ama ilk kez girdiğim bir odada oturmamın yakışık almayacağını düşündüm, ayakta durarak anlatmaya başladım. Bu alçakgönüllü davranışımın genç adamı sıkıntıya soktuğu belli oluyordu, iskemlesini oynatmadan yüzüme bakması için yüzünü sürekli yukarıya dönük tutup bana çevirmesi gerekiyordu, oysa iskemlesinin yerini değiştirmek niyetinde değildi anlaşılan. Ayrıca, istese de başını rahatça çeviremiyordu sanırım, konuştuğum süre boyunca yüzü bana ancak yarı dönük, biraz da yana eğik olarak tavana bakmayı yeğledi, ister istemez ben de öyle yaptım. Konuşmam bitince yavaşça kalktı, sırtıma vurarak, "Demek öyle ha," dedi, beni yandaki odaya soktu. Yan odada saçı başı dağılmış, masasının üzerinde çalışıldığına dair bir iz olmadığına göre orada bizi beklediği anlaşılan bir beyefendi vardı; çiçeklerle dolu bir bahçeye açılan camlı bir kapısı vardı odanın. Genç adamın kulağına fısıldadığı birkaç sözcük, beyefendinin şikayetimizi anlamasına yetti. Ayağa kalkıp, "Bence, aziz..." diye başlamışken birden duraksadı, tam öğrenmek istediğini düşünüp adımı söylemek üzereydim ki lafı ağzıma tıkadı: "Tamam, zahmet edip açıklama, hakkınızda her şeyi biliyorum ben... Diyeceğim şu, sizin yani çalışma arkadaşlarının ve senin isteklerin kuşkusuz sonuna dek haklı, ben ve yönetim kurulundaki diğer beyefendiler bunun hakkında yanlış bir karar vermeyiz, buna inanın, çalışanlarımızın durumunun şirketin durumundan önce geldiğine inanıyoruz biz. Değil mi efendim? Bir şirket her zaman sıfırdan kurulabilir, para işidir bu, şeytan götürsün parayı; bir insan öldüğünde bir insan ölmüş demektir oysa, geride dul bir kadın ve çocuklar kalır. Sevgili dostum! Bundan dolayı yeni güvenlik tedbirlerine, yeni kolaylıklara, rahatlıklara, çalışma koşullarının düzelmesine dair her öneriye açığız biz. Karşımıza böyle bir öneriyle gelen kişi, bizim en değerli adamımızdır. Sözü uzatmayalım, siz önerinizi bize bırakınız, ayrıntılı olarak inceleyelim onu, hatta kimi küçük yenilikler eklemek gerekirse kuşkusuz onları da ekleyelim, size yeni fenerlerinizi verelim. Siz de yeraltındaki arkadaşlarınıza şunu söylemeyi

unutmayın: Kazdığınız dehlizler bir salona benzemeden ve sizi ölüme rugan ayakkabılarla yollamadan içimiz rahat etmeyecek, sizi aşağıya yoksul halde yollamayacağız. İşte bu kadar, size iyi günler dilerim."

Tırıstan şaşma küçük at
Beni çöllere taşı
Şehirler, köyler ve sevimli dereler geride kayboluyor
Ağırbaşlı okullar uçarı meyhaneler
Doğudan esen fırtınanın önünde savrulmuş
Kızların yüzleri geride.

Pek kalabalık bir toplantıydı, kimseyi tanımıyordum. Bu yüzden sessizce bir köşede durmaya, yanlarına sokulabileceğim kimseleri belirlemeye, onlardan yardım alarak kalabalığın arasına karışmaya karar verdim. Tek pencereli küçük odada nerdeyse yirmi kişi vardı. Açık pencerenin yanında dikilmeye başladım. Diğerlerini taklit edip küçük bir sehpanın üzerindeki sigaralardan alıyor, sessizce içiyordum. Ne yazık ki, dikkat kesilmeme rağmen ne konuşulduğunu bir türlü anlayamıyordum. Sanırım bir ara bir kadınla bir erkek hakkında konuştular, sonra yine bir kadınla bir erkek hakkında; fakat konuşulan üç kişi hiç değişmediği için, konuşulan üç kişiyi çıkaramayışımın, onların öyküsünü kafamda toparlayamayışımın nedeni benim yetersizliğimdi. Bu üç kişinin ya da içlerinden birinin ahlaken zayıflığının tartışma konusu yapıldığından emindim. Herkes öyküyü bildiğine göre, olaya pek fazla dokunulmuyordu.

Irmak kıyısında akşam. Sudaki kayık. Bulutların arasından batan güneş.

Önümde diz çöktü. Nasıl anlatsam bilmem, o kadar yakınımda dize geldi ki şu masa kadar yakındı bana. "Delirdin mi?" diye haykırdım. Gece yarısı bir toplantıdan dönüyordum, sanırım uzun süredir tek başıma yürüyordum, işte şimdi bu adam önümde yığılıp kalmıştı. Dev gibiydi, bir türlü yerden kaldıramıyordum onu, burada, bu ıssız yerde bırakıp gitmek de istemiyordum.

Düşler sel gibi üzerimden geçip gidiyor, yatakta bezgin ve umutsuz yatıyorum.

Hasta yatıyordum. Hastalığım ağırdı, benden başka tüm hastaların yattığı ot şilteler dışarı taşınmıştı, odada gecelerdir yalnız kalmıştım.

Sağlığım yerindeyken kimse umursamadı beni. Aslında benim yapıma uygun olan da buydu, geçmişten dolayı yakınmak istemiyorum, yapmak istediğim farkı vurgulamak: Hastalanınca ziyaretler başladı, neredeyse hiç ara vermeden, sıklığı azalmadan gelip duruyorlar.

Umudu tükenmiş bir adam küçük bir kayıkla Ümit Burnu'nu dolaşmaya çabalıyordu. Sabahın erken saatlerinde sert bir yel esiyordu. Küçük yelkeni açan adam huzurla ardına yaslandı. Pek derin olmayan bu tehlikeli sularda, canlı bir varlık gibi kayalıklardan sıyrılıp geçen bu kayığın içinde neden korkacaktı ki?

Üç köpeğim var: Tut, Yakala ve Asla. Tut ve Yakala sıradan buldoglar, tek başlarınayken kimse onların farkına varmaz. Fakat Asla ortaya çıktığında... Melezleme bir danua, Asla, insanoğlu asırlarca özen göstererek çalışsa da böyle bir tür üretemez. Ne de olsa damarlarında Çingene kanı dolaşıyor.

Boş zamanlarımda hep doğrusu çok boş zamanım var ama açlığı duyumsamamak için boş zamanımın çoğunu uyuyarak geçiriyorum – Asla ile birlikte oluyorum. Madamé Récemier tarzı bir divanda oturuyorum, nerden odama geldiğini bilmediğim bir divanda, belki de sandık odasına gidecekti ama oraya varacak gücü olmadığından odamda kaldı.

Bu işin böyle sürüp gidemeyeceği, bir çözüm yolunun bulunması gerektiği görüşünde. Aslında ben de katılıyorum görüşüne ama Asla'nın karşısına geçtiğimde tam tersini savunuyorum. Asla odada bir aşağı bir yukarı koşturuyor, kimi zaman iskemlenin üzerine atlıyor, onun için yere bıraktığım sucuğu kemiriyor, pençesiyle önüme yuvarlıyor, yeniden koşturmaya başlıyor.

A. Kararınız, neresinden bakarsanız bakın, zor ve tehlikeli bir girişim. Fakat çok da abartılmamalı, çünkü daha tehlikelileri de var. Bunlar belki de insanın hiç beklemediği, beklemediği için masum ve hazırlıksız olarak yola koyulduğunda karşısına çıkan şeyler. Bu benim fikrim elbette, kuşkusuz sizi tasarılarınızı uygulamaktan alıkoymak gibi bir niyetim yok. Asla! İşiniz elbette büyük bir emek gerektiriyor, böyle bir emeği de hak edecek değerde. Pekiyi, siz bu emeği harcayacak gücü kendinizde buluyor musunuz?

B. Hayır, bunu iddia edemem. İçimde duyumsadığım şey güçten çok, boşluk.

Katır üzerinde güney kapısından şehre girdim. Tam kapının yanındaki handa geceyi geçirecektim. Katırı ahıra götürdüm, ahır binek hayvanlarıyla doluydu,

yine emin bir köşe buldum. Sonra yukarı, odalardan birine çıktım, battaniyeme sarınıp uyudum.

Sevgili yılan, öyle uzakta durma, yanıma yaklaş, daha da yaklaş, yeter, daha fazla yaklaşma, dur orada. Çünkü sınır nedir, bilmiyorsun. Sen sınırları tanımazsan, nasıl hükmederim sana, zor olacak bu iş. İlk olarak kıvrılarak bir halka olmanı istiyorum. Kıvrılarak yüksel diyorum, sen dimdik kalkıyorsun, anlamıyor musun yoksa? Açık söylüyorum bak: Kıvrıl, halka ol! Yok, anlamıyorsun. Bak, çiziyorum sana: Önce bir halka, sonra onun içine girerek bir halka daha, sonra bir üçüncüsü ve öbürleri. Sonunda başın hâlâ dik durabiliyorsa, kavalla çaldığım ezgiye uygun hareket ederek başını eğeceksin, kaval sustuğunda hareketsiz kalacaksın, başın en içteki halkaya gömülmüş olacak.

Alıp atıma götürdüler beni, fakat hâlâ gücüm yoktu. Yaşam ateşiyle titreyen sırım gibi hayvana baktım.

Ertesi sabah hanın uşağı bir at getirince, "Bu benim atım değil," dedim.

"Ahırımızdaki tek at sizinkiydi," dedi uşak gülümseyerek ya da daha doğrusu küstahça gülümseyerek.

"Hayır," diye direttim. "Bu benim atım değil." Heybem elimden kaydı, dönüp yukarıya çıktım, az önce ayrıldığım odaya girdim.[36]

ALTINCI OKTAV DEFTERİ

Şu merdiven sorunuyla daha önce ilgilenmeliydim aslında, demek istediğim şu ki, merdivenin durumunun nasıl olduğu, neler beklemek gerektiği, bunlara karşı neler yapılabileceği üzerinde düşünmüş olmam gerekirdi. Kendi kendime, bana merdivenle ilgili tek şey söylenmedi ki, dedim özür dilermişcesine; gazetelerde, kitaplarda her şeyle ilgili bilgi var oysa. Ama bunların içinde merdivene dair tek bir şey yoktu. Kendi kendimi, bu olsa olsa özensiz okumadan kaynaklanmıştır, diye yanıtladım. Zaten genellikle dalgınsın, okurken paragraf atladın, belki sadece başlıkları okumakla yetindin, merdivenlere ilişkin şeyler yazılıydı da sen kaçırdın. O zaman gözden kaçırdığın şeye şimdi gereksinimin var. Bir an durup aklıma gelen şey üzerinde düşündüm, bir zamanlar bir çocuk kitabında merdivenlere dair bir şeyler okuduğumu anımsar gibi oldum. Belki fazla değildi okuduğum, yalnızca bir merdivenin varlığına dairdi; bu işime yaramazdı pek.

Fareler dünyasında şimdiye dek hiçbir farenin sevilmediği kadar sevilen küçük fare, bir domuz pastırmasının çağrısına kanarak kapana sıkışıp can verirken attığı çığlıkları savururken, çevredeki deliklerinde gizlenen diğer fareler sarsılarak titremeye başladılar. Hiç farkında olmadan gözlerini kırpıştırıyor, bu nöbetin içinde kuyrukları hamarat süpürgeler gibi yerleri süpürüyordu. Derken duraksamakla birlikte, birbirlerini çiğneyerek dışarı fırlayıp o ölüm sahnesine doğru sürüklendiler. Sevgili küçük fare orada yatıyordu işte, öldürücü demir boynunun üzerine kapanmış, küçük pembe ayakları havada, o domuz pastırmasını çoktan hak etmiş narin gövdesi kaskatı. Ana babası yanında dikilmiş, yavrularından geriye kalan şeye bakıyorlardı.

Kış ikindilerinden birinde, her iş adamının bildiği gibi, iş yaşamında canımı sıkan kimi tatsızlıkların ardından, işim bana öyle itici gözüktü ki, aydınlık kış gününe ve saatin erken olmasına aldırmadan mağazayı bir an önce kapatmaya karar verdim. Kendi başına alınmış böyle kararlar, her zaman iyi sonuçlara vesile olur.

Ülkenin yönetimini ele aldıktan hemen sonra, henüz genel af bile ilan etmeden, bir hapishaneyi denetledi genç prens. Diğer soruların ardından, beklendiği gibi, en yaşlı mahkÃ»mun kim olduğunu sordu. Karısını öldürdüğü

için müebbet hapse mahkÃ»m olmuş, geçenlerde cezasının yirmi üçüncü yılını doldurmuş bir ihtiyardı bu adam. Prens onu görmek istedi, onu bir hücrenin önüne getirdiler; önlem olarak sadece bir günlüğüne zincire vurulmuştu ihtiyar.

Akşam evime geldiğimde, odanın orta yerinde çok ama çok büyük bir yumurta buldum. Boyu masa kadardı, buna uygun bir karnı da vardı. İleri geri sallanıp duruyordu orada. Meraka kapıldım, yumurtayı bacaklarımın arasına hapsedip çakıyı sapladım, ortadan ikiye ayırdım. Yumurta uzun süredir kuluçkadaydı anlaşılan; çatırdayan kabuklar çevreye dağıldı, içinden henüz tüylenmemiş küçük kanatlarını çırpan leylek benzeri bir kuş çıktı. İçimden, "Bunun bizim dünyamızda işi ne?" sorusu geçmekle birlikte diz çöktüm, kuşun ürkek kırpıştırdığı gözlerine baktım. O duvarın dibi boyunca hareketlendi, yere bastığı ayakları acıyormuş gibi durmadan kanatlarını çırpıp duruyordu. İlerde bana bir faydası dokunur belki diye düşünüp yardım etmeye karar verdim, masanın üzerindeki akşam yemeğimi paketinden çıkarıp odanın diğer ucunda kitaplarımı gagalayan kuşa uzattım. Duraksamadan yanıma gelip iskemleye oturdu, odaya alıştığı görülüyordu, ıslık gibi soluyuşuyla önüne koyduğum sucukları koklamaya başladı, sonra gagasıyla tuttuğu sucukları yere fırlattı. "Hata bu," dedim kendi kendime, "yumurtadan çıkar çıkmaz sucuk yiyecek hali yok elbette, bir kadın deneyimi gerek bunu bilmek için." Dış görünüşünden beslenmesiyle ilgili bir ipucu yakalayabilmek için dikkatle süzdüm kuşu. Yine kendi kendime "Eğer," dedim, "leylekgillerden geliyorsa soyu, eminim balığa bayılır, hemen balık bulurum ona. Bedavaya beslenemez ama; evde kuş besleyecek kadar zengin değilim. Eğer onu besleyeceksem, karşılığında bir hizmet beklemek hakkım. Onu balıkla besleyip yeteri kadar büyütünce, beni sırtına alıp güney ülkelerine götürmesi gerekir. Ne zamandır oraları hayalimde büyütüp duruyorum, leylekler gibi kanatlarım olmadığım için bir türlü oralara gidemiyorum." Kağıtla mürekkebi kaptığım gibi, kuşun gagasını mürekkebe daldırdım, en ufak karşı koymayla karşılaşmadan şunları yazdım: "Sen tamamen tüylenene kadar beni balıkla, kurbağayla ve solucanla (son ikisini ucuzluklarından dolayı eklemiştim) beslersen, leylekgillerden olan ben seni güney ülkelerine taşımaya söz veriyorum." Sonra gagasını silip temizledim, katlayıp cebime koymadan önce kağıdı son kez gözlerinin önünde tuttum. Balık almak için hemen dışarı fırladım. Bu seferlik balıkları epeyi pahalıya aldım ama balıkçıdan bundan sonra kokmuş balıkları ve solucanları makul fiyatlarla satacağına dair söz aldım. Bu güney yolculuğu pahalıya malolacaktı anlaşılan. Kuşun getirdiklerimi afiyetle yemesi sevindirdi beni. Gluk gluk sesleriyle

yiyip yuttuğu balıklar karnını şişirip duruyordu. İnsanlarla kıyas kabul etmeyecek ölçüde gelişip serpildi giderek. Kokmuş balıkların iğrenç kokusunun odama sindiği doğruydu, kuşun pisliklerini bulup temizlemek de kolay değildi, kış mevsimi yüzünden odayı yeterince ısıtıp havalandıramıyordum da. Fakat bunların ne önemi vardı, bahar geldiğinde ılık yellerin önünde güneye doğru uçuyor olacaktım. Kanatlar gün geçtikçe büyüyor, tüyleniyor, kaslanıyordu, uçma çalışmalarına başlama zamanı gelmişti artık. Ne yazık ki, anne kuş yoktu, kuş böylesine istekli olmasaydı benim verdiğim derslerin yetmeyeceği belliydi. Nasıl olduysa, benim derslerimdeki eksik gediği kendi yeteneği ve çalışmasıyla kapatması gerektiğini anlamıştı. Öğrenime planör uçuşuyla başladık. Ben bir yükseltiye çıkıp kollarımı açıyor, sonra kendimi boşluğa bırakıyordum, o da kanat çırparak benim yaptığımı yineliyordu. Derken masaya geçtik, sonunda dolaba, bu dersleri sistemli olarak defalarca yineliyorduk.

i ş k e n c e c i c i n

Bu cin ormanda, eskiden kömürcülerin yaşadığı, yıllar önce terk edilmiş bir kulübede oturuyor. İçeri girildiğinde, bir türlü giderilemeyen o eski, çürümüş şeylerin küf kokusu burnunuza çarpıyor, o kadar. Fare yavrularından bile küçük, burnunun dibine girmeden farkına varamayacağınız işkenceci cin, odanın bir köşesinde sinmiş duruyor. Dikkat çeken tek şey yok, camsız pencereden ormanın sesleri geliyor. Ne güzel, sana nasıl yaraşan bir ıssızlık bu, işte şu köşe uyuyacağın yer. Rüzgarın özgürlük sesleri çıkardığı ormanda uyumak varken neden burası? Çünkü bir kez girmiş bulundun, kapısı menteşelerinden sökülüp götürülmüş olsa da güvenli bir kulübe burası. Kapıyı çekmek ister gibi bir hareket yapsan da elin boşlukta, en sonunda yere uzanıyorsun.

Birden masadan fırlayıp lambayı bir yumrukta kırdım. Elinde bir fener tutan uşak koşturup geldi, önümde eğilerek kapıyı açtı. Odadan dışarı çıkar çıkmaz deli gibi indim merdivenlerden, uşak da peşimden seğirtti. Aşağıda ikinci bir uşak kürkümü giydirdi; hiç gücüm kalmadığı için buna izin verdim, o da ileri gidip yakamı kaldırdı, düğmelerimi boynuma dek iliklediler. Aslında yapılmalıydı bu, dışarıda beter bir soğuk vardı. Bekleyen büyük kızağa kuruldum, sıcak bir battaniyeye sarındım, yolculuğun başladığını haber veren tiz çıngırağı işittim. "Friedrich," diye fısıldadı birisi. "Sen de buradasın Alma," dedim, kalın bir eldivenin içinde hapsolmuş elimi ona uzatarak.

Karşılaşmaktan hoşnut birkaç sözcük geveledik, sustuk, kızağın hızı nefesimizi kesiyordu o soğuk havada. Uyuklamışım, bir hanın önünde durduğumuzda yol arkadaşımı çoktan unutmuştum. Kızağın yanında uşağım ve hancı dikiliyorlar, kulakları bende, emirlerimi bekliyorlardı. Bense öne uzanıp haykırdım: "Neden duruyorsunuz? Durmadan ileri, mola falan yok!" Yanımdaki sopayı kapıp sürücüyü dürttüm.[37]

YEDİNCİ OKTAV DEFTERİ

Kesintisiz bir rüya: Yol boyunca koşuyordu, onu göremiyordum, yalnızca koşarken nasıl sallandığını, tülünün uçuşmasını, ayaklarının yerden nasıl kesildiğini görüyordum. Tarlanın kenarındaydım, küçük dere geçiyordu önümden, köylerin içinden koşarak akıyordu, kapıların önünde dikilen çocuklar onun akışına bakıyorlardı.

Kopuk kopuk bir rüya: Eski prenslerden biri kafasına esince, lahitlerin hemen yanıbaşındaki türbenin bir bekçi tarafından korunmasını istemişti. Bilgeler bunu onaylamadıklarını beyan ettiler, fakat sonunda zaten başı sıkışık olan prensin bu ufak kaprisini yerine getirmeye karar verdiler. Geçen yüzyıldaki bir savaşta sakat kalmış, geçen savaşta da üç oğlunu birden yitirmiş dul bir adam bekçilik işi için başvurdu. Adam işe alındı ve yaşlı bir memurla birlikte türbeye doğru yola çıktı. Bekçinin elbiselerini yıkamak görevi verilen kadın da az gerilerinden onları izliyordu. Dosdoğru türbeye çıkan ağaçlıklı yokuşa geldiklerinde, sakat bacağına rağmen oraya kadar memurdan bir adım geride kalmayan bekçi sendeler gibi oldu. Kısık sesle öksürüp bacağını ovalamaya başlayan bekçiye dönen memur, "Hayırdır, Friedrich?" diye sordu. "Bacağıma bir sancı saplandı," dedi bekçi, "bir dakika dinleneyim, bir şeyciğim kalmaz."

b ü y ü k b a b a n ı n h i k a y e s i

Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun, Prens V. Leo zamanında Friedrich Parkı içindeki türbenin bekçisiydim. Durup dururken bekçi olmuş değildim elbette. Prensin mandıralarında orta işlerine bakan bir çocukken, türbeye süt götürmemi emrettikleri ilk günü bugün gibi anımsarım. "Allahım, türbe bekçisine gideceğim ha!" demiştim. Türbe ne demek bilen var mı acaba; şimdi türbe bekçisiyim, bunu bilmem gerek ama bilmiyorum işte. Benim hikayemi dinleyen sizler de hikayenin sonunda, daha önce bildiğinizi düşünseniz de türbenin anlamını bilmediğinizi kabul edeceksiniz. O günlerde bunu pek dert etmiyordum doğrusu, sadece türbe bekçisine gönderildiğim için kıvanıyordum. Sözü uzatmayalım, elimde süt bakracıyla sis çökmüş yollardan parka doğru yola koyuldum. Altın yaldızlarla bezeli kapının önüne geldiğimde üstüme bir

çeki düzen verip, bakracın buğusunu sildim, sonra zili çalıp alnımı kapıya dayadım, olacakları beklemeye başladım. Bekçinin evi tepedeki koruluğun içindeydi sanırım, oradaki küçük kapı aralanınca dışarı ışık sızdı. Çok yaşlanmış bir kadın kim olduğumu sorup kanıt olarak gösterdiğim bakracı gördükten sonra kapıyı açtı. Önünde yürümek zorunda kaldım, hem de onun kadar yavaş adımlarla; yolun sonuna varana dek iki kez dinlendi kadın. Yukarıdaki evin kapısında dev gibi bir adam, bacak bacak üstüne atmış, elleri göğsünde birleşmiş, başı biraz arkaya doğru devrilmiş, ilerleri görmesini engelleyen ağaçlara bakarak oturuyordu. Kadına soran gözlerle bakınca, "Bu Memluk," dedi, "tanımadın mı?" Başımı hayır anlamında sallayıp gözlerimi adamın Kırım kürkünden kalpağına kaldırmıştım ki, kadın kolumdan çekip eve soktu beni. Küçücük odada, üzerine kitaplar istiflenmiş bir masanın başında robdöşambrlı bir adam oturuyordu. Ak sakallı adam masa lambasının siperliği altından bana bakınca yanlış odaya girdiğimi sanarak ters yüzü döndüm. Fakat kadın beni engelledi. Adama "Yeni sütçü çocuk," diye tanıttı beni. İhtiyar gülerek, "Gel bakalım yumurcak," dedi. Masanın yanındaki sıraya iliştim, adam yüzünü yüzüme yaklaştırdı. Bu sevecenlik beni şımartmıştı doğrusu.

t a v a n a r a s ı n d a

Çocukların sakladığı bir sır vardı. Avukatın oğlu Hans, tavan arasındaki kuytu bir köşede, yüz yıl boyunca birikmiş döküntülerin arasında, bir yetişkinin asla yolunu bulamayacağı bir yerde yabancı bir adam keşfetmişti. Adam uzunlamasına duvara yaslanmış bir sandığın üzerinde oturuyordu. Hans'ı gördüğünde korkmadı, şaşırmadı, sadece cansız yüzündeki aydınlık bakışlarıyla Hans'ın bakışına yanıt verdi. Kırım kürkünden yuvarlak kalpağını gözlerinin üzerine dek indirmişti, at koşumunu andıran bir kemerle tutturulan hâki renkte bol bir palto giymişti. Kucağında, donuk parıldayan bir kının içindeki palayı tutuyordu. Mahmuzlu uzun çizmeler geçirmişti ayağına, ayağının biri yerdeki yuvarlanmış şarap şişesinin üzerindeydi, diğer ayağının ucunu, topuk ve mahmuzuyla, döşeme tahtalarının arasına sokmuştu. Adam onu tutmak için uzanınca, "Çekil!" diye bağırdı Hans. Tavanarasının yeni çatılmış bölümlerine kaçan Hans ancak asılmış temiz çamaşırlara çarpınca durdu. Küçümser bir ifadeyle kıvrılmış dudaklarıyla hiç kıpırdamadan duruyordu adam. Hans yavaşça yeniden yaklaştı, adamın hareketsizliğinin hile olmasından şüpheleniyordu. Adamın zarar vermek gibi bir niyeti yoktu galiba, kendini bırakmış halde oturuyordu, başı belli belirsiz sallanır gibiydi. Hans adamla

arasına eski bir sobayı siper alarak yaklaşmaya cesaret etti, sonunda adama yanaşıp dokundu bile. Şaşırmış, "Ne kadar tozlanmışsın böyle!" dedi adamdan eline bulaşan kapkara toza bakarken. "Biliyorum, çok," dedi adam, fazla bir şey eklemeden. Aksanı Hans'ın kulağına öylesine yabancıydı ki, bir an düşündükten sonra onun ne dediğini anlayabildi Hans. "Adım Hans," diyerek kendisini tanıttı, "sen kimsin?" "Bak sen," dedi adam, "adaşız demek, ben de Hans Schlag, Badenli bir avcıyım, Neckar yakınlarındaki Kossgarten'den." "Avcısın ha, ava çıkıyorsun demek," dedi Hans. "Sen ufacıksın henüz," dedi adam, "neden konuşurken ağzını bu kadar açıyorsun?" Aynı eleştiriyi babasından da pek çok kez işiten Hans, ne dediği güç anlaşıldığı için ağzını daha çok açması gereken avcının kendini azarlar gibi konuşmasını yersiz buldu.

Hans'la babası oldum olası geçinemezlerdi. Hans'ın annesi öldükten sonra bu geçimsizlik öyle arttı ki, Hans babasının yanından ayrılıp yurt dışına gitti, orada bulduğu önemsiz bir işi uyurgezer gibi kabul etti, babasıyla ilişkisini kökünden kopardı, hatta ne araya tanıdık koyarak ne de mektup yazarak babasıyla yeniden bağlantı kurmuştu. Bu kopuşta o denli başarılı olmuştu ki, ayrılışından iki yıl sonra babasının kalp krizinden ölüm haberini ancak avukatlarının miras işlerini yoluna koymasını bildiren mektubundan öğrenmişti. Mektubu getiren postacı kilisenin yanından göründüğünde, Hans çırak olarak çalıştığı kumaş mağazasının vitrinine dayanmış, küçük taşra kasabasının meydanını ıslatan yağmuru seyrediyordu. Postacı mektubu kumaşçının karısına verdi, hiçbir şeyden memnun olmayan bezgin kadın mağazanın arka tarafındaki koltuğunda oturmaktaydı yine. Hans kapı çıngırağının sönüp giden zayıf çınlamasına dalmıştı, geriye baktığında, kadının kara örtülerle gizlediği sakallı yüzünü zarfa yapıştırdığını gördü. Bu manzarayı her gördüğünde kadının dilinin dönerek sarkacağı ve bir köpek gibi mektubu yalamaya başlayacağı sanısına kapılırdı Hans. Kapı çıngırağının sesi tam olarak sönmeden seslendi kadın: "Mektubunuz var." "Olamaz" dedi Hans hiç istifini bozmadan. "Amma da garipsiniz Hans," dedi kadın, "baksanıza üzerinde adınız yazıyor, çok da okunaklı yazılmış." Mektupta Hans'ın tek varis olduğu fakat mirasın epeyi bir ipotek borcu altında ezildiği yazılıydı, anlaşıldığına göre aile evinden başka şey kalmamıştı ona. Ne büyük miras ama: Tek katlı, harabeye dönmüş bir yapı! Ne var ki, Hans bu evi çok seviyordu, babası öldüğüne göre gurbette kalması için bir neden de yoktu artık, tersine miras işlemleri için eve dönmesi gerekliydi. Mağazayla olan iş anlaşmasını feshederek hemen evin yolunu tuttu.

Bir aralık gecesi, karla kaplı yollardan geçerek gecenin geç saatlerinde baba evine geldi. Hans'ın dedesinin zamanından kalma yaşlı kâhya, kızının koluna tutunarak dışarı çıktı, eli ayağı tutmayan adam onu karşılamak için beklemişti. Samimi denemeyecek bir tavırla selamladılar birbirlerini, çocukluğunun vasat zekalı zorbalarından biriydi kâhya, şimdi önünde boyun kırması Hans'ı utandırıyordu. Buna rağmen bavullarını eline almış, dik merdivende kendisini izleyen kıza, geçmiş borçlara hiç aldırmadan maaşın ödenmeye devam edeceğini söyledi. Kız ağlayarak teşekkür etti, efendileri öldüğünden beri uyku yüzü görmeyen babasının bu lütufla derin bir nefes alacağını ekledi. Başka belaya gerek kalmadan, sadece bu teşekkürler bile mirasın başına açacağı dertleri Hans'a gösterdi. Bir an önce eski odasında yalnız kalmak istiyordu, bu hazzı yaşamaya başlayarak, eski günlerin anılarından ilk ayağına dolananı, yaşlı tekir kediyi okşadı. Ne var ki, Hans önceden yolladığı talimatlara hiç aldırılmadan, kendi odasına değil babasının odasına götürülmüştü. Hemen bunun nedenini sordu. Taşıdığı yükten nefes nefese kalan kız, geçen iki yıl içinde serpilmiş ve güçlenmiş bedeniyle karşısında dikiliyordu, Hans'a bakan gözleri duru bakışlarla yüklüydü. Özür diledi, onun eski odasına amcası Theodor yerleşmişti, babasının odası geniş ve rahat olduğundan yaşlı amcayı yerinden oynatmak istememişlerdi. Theodor Amca'nın burada, onların evinde kaldığını yeni öğreniyordu Hans.[38]

SEKİZİNCİ OKTAV DEFTERİ

Sürücüme her bakımdan güvenirim. Bir gün yanlardan ve önden kubbeleşen bir duvara rastgelmiştik, yolculuğu bırakıp duvar boyunca, duvara dokunarak ilerledik; sürücüm sonunda, "Bu bir insan alnı olmalı," dedi.

Küçük bir balık avına çıkmış, deniz kıyısında tahta bir kulübe çatmıştık.

Tanımadığım insanlar tanıyor beni. Geçenlerde çıktığım yolculukta, lebeleb dolu bir vagonda çantam elimde yol açarak ilerlemeye çabalıyordum. Derken daha önce hiç görmediğim bir adam seslenip yerini bana verdi.

İşi haz olarak görmek, ruhbilimcilerin tanımadığı bir davranış.

Gereğinden çok ruhbilimin ardından iç bulanması. Sağlam bacakları olduğu için ruhbilime kabul edilen biri varsa, kısa sürede, hatta gelişigüzel rotalar izleyerek, başka hiçbir alanda alamayacağı yolları katedebilir. Bunu görenlerin ağızları açık kalır.

Çorak toprak üzerinde dikiliyorum. Neden daha verimli bir yere gitmedim önceden, bilemiyorum. Buna değmez miyim yoksa? Hayır, bunu söylememeliyim, benden daha çabuk büyüyecek bir çalı bulmak olanaksızdır.

y a h u d i t i y a t r o s u ü z e r i n e[39]

Burada rakamlar ve istatistiklerle uğraşmayacağım; bunu Yahudi tiyatrosunu inceleyecek tarihçiler yapsın. Amacım çok basit: On yıldan uzun süredir izlediğim, öğrendiğim, kimi zaman parçası olduğum oyunları, oyuncuları ve izleyicileriyle Yahudi tiyatrosuna dair birkaç sayfa anıyı size sunmak, daha doğrusu, perdeyi kaldırıp yarayı göstermek. Hastalığa tanı konulabilirse belki tedavi de mümkün olabilir, bu yolla gerçek bir Yahudi tiyatrosu yaratılabilir.

I.

Varşova'daki sofu ana babam için tiyatro *trefe*'ydi,[40] yani *chazer*'den gayrısı değildi kuşkusuz. Tiyatro yalnızca *Purim*'de vardı; çünkü yalnızca o gün Kuzen

Chaskel küçük sarı keçi sakalının üzerine büyük bir kara sakal yapıştırır, kara kaftanını ters olarak giyer, neşeli bir esnafı canlandırırdı. Çocuk gözlerimi ondan ayıramazdım. Bütün kuzenlerim arasında en çok sevdiğim oydu, ona benzeyebilmek için çırpınıp dururdum; sekizime bile basmadan, *Seder*'de kuzen Chaskel gibi oynamaya başlamıştım ben de. *Rebbe* gitti miydi, *Seder*'de tiyatro oynardık hep, ben yapımcı olurdum, sahne yöneticisi olurdum, her kılığa girerdim. Sonunda *Rebbe*'den en büyük dayağı yiyen de ben olurdum. Fakat umursamazdık bunu, bizi döverlerdi, biz her gün yeni bir oyun hazırlamayı sürdürürdük. Yıl boyunca *Purim* gelse de Chaskel'i yine kostümle görebilsem diye beklerdim, beklerken dans etmeyi sürdürürdüm. Kararlı olduğum tek şey, büyüdüğümde Kuzen Chaskel gibi *Purim*'de makyaj yapıp şarkılar söylemekti.

Purim dışında da giyinip makyaj yaparak sahneye çıkan birçok sanatçının varlığından haberim yoktu. Bir gün Israel Feldscher'in oğlundan her gece sahneye çıkılıp rol yapılan tiyatroların varlığını, Varşova'da bile böyle tiyatroların bulunduğunu, babasının onu birkaç kez bu tiyatrolara götürdüğünü öğrendim. On yaşında olduğum o günlerde, bu haber beni büyüledi, o ana dek hiç bilmediğim gizli bir özlem tutuşmuştu içimde. Büyüyüp tek başıma tiyatroya gidebileceğim günleri iple çekmeye başladım. Tiyatronun yasak, hatta günah olduğundan haberim yoktu elbette.

Çok geçmeden Belediye'nin karşısındaki Büyük Tiyatro'yu keşfettim; bütün Varşova'nın, hatta belki de dünyanın en güzel tiyatrosu. Önünden her geçişimde, dış görünüşüyle bile etkilerdi beni. Bir gün Büyük Tiyatro'ya ne zaman gideceğimizi sormak gafletinde bulununca, evde bir güzel azarlandım. Yahudi çocuklarının tiyatroya dair tek şey bilmemeleri gerekirdi, yasaktı bu bilgi, tiyatro sadece *Goyim*'ler ve günahkârlar içindi. Bu yanıt bana yetmişti, başka soru sormadım; fakat bana rahat yüzü yoktu artık, ileride bu günahı mutlaka işleyeceğimden, büyüdüğümde tiyatroya gitmek zorunda kalacağımdan korkuyordum.

Bir akşam *Yom Kippur*'dan sonra, iki kuzenimle birlikte Büyük Tiyatro'nun önünden geçiyorduk. Caddede insanlar birikmişti, bakışlarımı murdar tiyatrodan alamadığımı gören Kuzen Mayer "Şimdi orada olmak ister miydin?" diye sordu. Bir şey söylemeyip susmam hoşuna gitmişti, ekledi hemen: "Baksana çocuk, tek bir Yahudi bile yok orada; Tanrı korusun! *Yom Kippur*'un son akşamı bir tek Yahudi bulamazsın tiyatroda." Benim bundan çıkardığım

anlam, *Yom Kippur* bayramı dışındaki her günde, bir Yahudinin tiyatroda bulunabileceği oldu.

Büyük Tiyatro'ya ilk kez gittiğimde, on dört yaşındaydım. Ülkenin resmi dilini pek az biliyordum ama afişleri okuyabiliyordum şimdiden, afişleri okuduğum bir gün *Hugenotten* adlı oyunun sahneleneceğini öğrendim. *Klaus'*ta söz edilmişti bu oyundan, oyunun yazarı da Meier Beer adında bir Yahudiydi. Kendime bu oyunu izleme iznini verip, o akşam yaşamımda ilk kez tiyatroya gittim.

O akşam görüp duyduklarımı anlatmanın yeri burası değil, sadece şunu belirtmek isterim: Büyük Tiyatro'da Kuzen Chaskel'den çok daha iyi şarkı söyleyip kıyas kabul etmeyecek kadar iyi makyaj yapanların bulunduğunu anlamıştım. Karşılaştığım sürprizler bununla sınırlı değildi: Oyundaki müzik eskiden beri aşina olduğum bir müzikti, ezgisi cuma akşamları *Leche Lodi* ilahisinde de geçiyordu. *Klaus'*ta yıllar yılıdır söylenegelen ezgilerin nasıl olup da Büyük Tiyatro'daki bir oyuna sızdığını aklım almamıştı.

O günden sonra sık sık tiyatroya gittim. Yapmam gereken tek şey, tiyatroya giderken bir yakalık ve bir çift kolluk almak, tiyatro dönüşünde bunları Vistul Irmağı'na atmayı unutmamaktı; ailemin bunları görmemesi gerekiyordu. Ruhumu *Wilhelm Tell* ya da *Aida* ile beslerken, onlar benim *Klaus'*ta oturup Talmud ciltlerine gömülmüş halde kutsal metinlerle haşır neşir olduğumu sanarak huzur içinde yaşıyorlardı.

II.

Bir süre sonra şehirde bir Yahudi tiyatrosunun da bulunduğunu öğrendim. Çok istememe rağmen oraya gitmeye cesaret edemiyordum, bunu ailem kolayca öğrenebilirdi. Fakat Brand Tiyatrosu'ndaki operaları ve sonraları Polonya Dram Tiyatrosu'ndaki oyunları kaçırmamaya başladım. Bu tiyatroda *Haydutlar*'ı ilk kez seyrettim. Şarkısız ve müziksiz de iyi bir oyun oynanabileceğini o güne dek düşünememiştim. Oyundaki Franz'a da hiç kızmadım doğrusu, beni en çok etkileyen o olmuştu, bana kalsa Karl değil Franz rolünü oynamayı isterdim.

*Klaus'*taki çocuklardan tiyatroya gitmeye cüret eden bir tek ben vardım. Biz orada aydınlatan kitaplarla besleniyorduk, o günlerde Shakespeare, Schiller ve Lord Byron'u okuyordum. Yiddiş edebiyatı namına, sadece yarı Almanca yarı

Yiddiş dilinde basılmış Amerika'dan gelme polisiyeler bulabiliyorduk.

Aradan fazla geçmeden içim içimi yemeye başladı: Varşova'da bir Yahudi tiyatrosu olsun da ben bunu göremeyeyim! Her şeyi göze alıp, her tehlikeyi hesaba katarak Yahudi tiyatrosuna gittim. Baştan aşağı değiştim bundan sonra. Henüz oyun başlamadan, diğer tiyatrolarda hiç başıma gelmeyen duygular içinde buldum kendimi. Çevrede fraklı beyefendiler, dekolte giyimli hanımefendiler, Polonyalılar, Ruslar yerine her sınıftan Yahudiler, kaftanlar, gündelik giysiler, Batılılar gibi giyinmiş kadınlar ve kızlar vardı. Herkes kendi anadilini yüksek sesle, hiçbir şeyden çekinmeden konuşuyordu, üzerimdeki uzun kaftan kimsenin gözüne batmamıştı, utanmam için tek bir neden yoktu.

Altı perde ve on tabloluk şarkılı, danslı bir komediydi sahnelenen: Schumor'un *BaalTeshuvah*'ı. Polonya tiyatrosundaki gibi sekizde değil onda başladı oyun, gece yarısından önce de bitmedi. Kadının düzenbaz sevgilisi rolünü oynayan oyuncu Yüksek Almancayla konuştu, Almancayı hiç bilmeyen ben büyük bir şaşkınlıkla bu mükemmel Almancayı çok iyi anladığımı fark ettim. Sadece komik rolünü oynayanla soprano Yiddiş dilinde konuştular.

Genel olarak bakıldığında, şimdiye dek izlediğim opera, dram ve operetlerin hepsinden çok sevmiştim bu tiyatroyu. Öncelikle Yiddişceydi, elbette Alman Yiddişcesiydi ama yine de Yiddişceydi: Daha iyi ve güzel bir Yiddişce. İkinci olarak bu oyunda her şey birlikteydi: Dram, trajedi, şarkı, komedi, dans... hayat gibi, her şey bir arada. Gece heyecandan uyuyamadım, içimden bir ses benim de günün birinde Yahudi sanat tapınağının hizmetkârlarından biri olacağımı, oyuncu olmak için çabalamamı söylüyordu.

Ne yazık ki, sonraki gün ikindide babam kardeşlerimi yan odaya yollayarak annemle beni odada bıraktı. Zorlu bir *kashe*'nin beni beklediğini anlamıştım. Babam hiç yerine oturmadan odada bir aşağı bir yukarı yürümeyi sürdürdü, eli küçük sakalında bir anneme bir bana bakarak konuştu: "Bunu birinin sana anlatması gerek. Bu çocuk gün geçtikçe kötülüyor. Dün Yahudi tiyatrosunda görmüşler onu!" Annem dehşetle ellerini kavuşturdu, babam sapsarı bir yüzle odada dolanmayı sürdürüyordu. İçim sıkıştı, suçunu kabul eden bir mahkÃ»m gibi olduğum yerde kaldım, dindar ailemin çektiği acıyı görmeye katlanamıyordum. O gün neler söylediğimi anımsayamıyorum bugün, anımsadığım tek şey şu: Birkaç dakika sessizlikten sonra babam, "Sakın aklından çıkarma oğlum, bu yol seni uzaklara, pek sapa yollara götürür," dedi. Sonunda haklı çıktı.

En sonunda, benden başka bir kişi kalmıştı meyhanede. Mayhaneci artık kapatmak niyetindeydi, hesabı ödememi istedi. "Başka oturan da var," dedim yüzümü asarak; gitme zamanı olduğunu anlıyordum ama canım hiçbir yere gitmek istemiyordu. "Zor olan da bu" dedi meyhaneci, "şu adamla bir türlü anlaşamıyorum. Bana yardım eder misiniz?" Boru gibi yaptığım ellerimin arasından, "Hey, oradaki!" diye seslendim. Adam kılını kıpırdatmadı, bira bardağını gözünün ucuyla incelemeyi sürdürüyordu.

Kapıya varıp çıngırağa asıldığımda, gecenin geç bir zamanıydı. Avlunun derinliklerinden gelen kapıcının kapıya varıp açması için epeyi zaman geçti.

"Bey sizi bekliyor" diyen uşak yarı eğilerek, sessizce, yüksek cam kapıyı açtı. Kont açık pencerenin yanında oturduğu yerden kalkıp uçarcasına yaklaştı. Gözlerimiz karşılaştı, sert bakışları karşısında geriledim.

Bir duvarın dibine kıvrılmış yatıyor, acı içinde kıvranıyor, ıslak toprağa gömülmek istiyordum. Yanı başımda dikilen avcı ayağıyla sırtımı bastırıyor, etime bakmak için yakamla paltomu kesmeye başlayan sürgüncüye, "Enfes bir hayvan!" diyordu. Benden bıkıp yeni bir avın peşine düşen köpekler duvarın orada çılgın gibi koşuşuyorlardı. Araba geldi, ellerim ayaklarım bağlı arabanın içine, beyin ayaklarının dibine kondum, başım ve kollarım arabanın dışına sarkıyordu. Sessizce yol alıyordu araba; ben susuzluktan ölecek halde, ağzım açık, yerden kalkan tozları yutuyor, arada sırada beyin baldırlarımı memnunlukla sıkan ellerini hissediyordum.

Omuzlarımda taşıdığım nedir? Çevremi hangi hayaletler kuşatmış böyle?

Fırtınalı bir geceydi, küçük bir hayaletin çalılıkların ardından sürünerek çıktığını gördüm.

Kapı kapandı, göz göze geldik.

Lamba tuzla buz oldu, bir yabancı yeni lambayla odaya girdi, kalktım, ailem de benimle birlikte davrandı, selamladık yabancıyı, oralı bile olmadı.

Haydutlar elimi kolumu bağlamıştı, yüzbaşının çadırı önünde yakılan ateşin yanında yatıyordum.

Çorak tarlalar, çorak toprak, sisler altında ayın soluk yeşili.

Evden çıkıyor, işte sokakta, kendisini bekleyen bir at, üzengiyi tutan bir uşak,

çın çın öten bir boşluğa doğru giden yolculuk.

[1] Sayfa sonlarına sayı ile düşülmüş dipnotlar Max Brod'a, yıldız ile düşülmüş dipnotlar çevirmene aittir.

[2] İlk defterde tarih atılmış not sayısı sadece birdir: 19 Şubat 1917. Bu defterdeki notların çoğu bugüne dek basılmamıştır. Başta *Çakallar ve Araplar* olmak üzere, notların bir bölümünü *Bir Köy Hekimi* (Münih, 1919) adlı kitabına almıştır Kafka; *Köprü* ve *Avcı Gracchus* gibi kimilerini de Schocken toplu basımına ben aldım. Bu defterde, ayrıca *Kovalı Süvari* vardır, bu da defterin 191617 kışında doldurulduğunun kanıtıdır. Bu öykü Kafka'nın sağlığında bir gazetede yayınlanmış fakat Kafka öyküyü kitaplarına almamıştır. Tarih atılmış tek nottan yola çıkarak, defterlerin en eskisinin bu olduğunu sanıyorum. Kuvart defterlerinin zıddına, Kafka bu defterleri numaralandırmamıştır. Benim sıralamam, ne yazık ki, varsayımlara dayalıdır.

[3] *Kovalı Süvari* için basılmamış önsöz.

[4] I. Dünya Savaşı sırasında, başında bir önsözle Beethoven'in mektuplarından bir seçmeyi ve Schopenhauer'in mektuplarını yayınlayan Paul Wiegler'e yazılmış bir mektubun taslağı. S. W., "Sevgili Wiegler"in kısaltmasıdır.

[5] Trocadéro: Paris'in sağ yakasında bir saray. Yıkılıp yerine, bugünkü Chaillot Sarayı inşa edildi. Artık sadece, Chaillot Sarayı'ndan Sen Nehri'ne inen bahçelere Trocadéro adı veriliyor.

[6] Hermann ve Dorothea: Goethe'nin dokuz şarkılık şiiri.

[7] Gerhart Hauptmann: 1912'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Alman yazar. Griselda, 1909'da yazdığı bir oyundur.

[8] Ludwig Richter'in *Bir Alman Ressamın Anıları* adlı yapıtı.

[9] Defterde bunu izleyen sayfa, *Bir Köy Hekimi* kitabına girecek öykülerin listesi ve bir mektup taslağını içerir. Bence, henüz o günlerde tamamlanmış olması gereken öyküler şunlardır: *Galeride, Kast Ruhu, Kovalı Süvari, Bir Binici Bir İşadamı, Rüya, Kanun Önünde, Kardeş Katili, Çakallar ve Araplar, Yeni Avukat*. *Bir Binici* diye adlandırılan taslak *Bir Köy Hekimi*'ndeki *En Yakın Köy* öyküsü olabilir. *Kast Ruhu, Maden Ocağını Ziyaret* adlı öyküdür belki de. *Bir İşadamı* da, belki Schocken toplu basımının beşinci cildindeki Komşu'dur.

Mektup bilinmeyen birine (belki de Warndorf'daki doğal yolla tedavi uzmanı Dr. Schnitzer'e) yazılmıştır; belli ki Kafka'nın kız kardeşi Ottla'yla ilgilidir. Önce konuk, sonra hasta olarak yanında kaldığı Ottla'nın Zürau, daha sonraları Plana'daki tarımsal faaliyetiyle çok yakından ilgileniyordu Kafka. Zor okunan taslak şöyledir: "Yirmi yedi yaşında, sağlıklı, (okunamayan bir sözcük var), şen, anlayışlı, güvenli, birkaç yıldır et yemeye dönmüş bir vejetaryen. Şimdiye dek babasının yanında çıldırıyordu fakat artık somut ve kişisel nedenler dolayısıyla eskilerden kalma bir özlemini gerçekleştiriyor, tarım alanında şansını deniyor. İlk amacı bir tarım eğitimi görmek, sonraki amacı da uygun bir iş bulmak. Sizin bu alandaki engin deneyiminiz ve kapsayıcı bakış açınızla, ona değerli ve genel öğütler vereceğinizden eminim. Bunu yaptığınız için size büyük şükran duyacağım."

[10] Bu defteri, ikinci defter olarak seçmemde etkili olan şey, *Akademi İçin Bir Rapor*'un Kasım 1917'de basılmış olmasıdır (3. Defter'in birinci notuna da bakabilirsiniz). Bu defterin içeriği şu sırada düzenlenmiştir: *Komşu* (Adını Kafka belirlememiştir), *Bir Melezleme* (Kafka adlandırmıştır), ilk kez burada yayınlanan parçalar, *Avcı Gracchus*'dan bir parça, basılmamış parçalar, Schocken toplu basımının ilk cildinde yer alan *Akademi İçin Bir Rapor*.

[11] Kerberos: Hades'in köpeği. Çok başlı olan bu köpek Ölüler Ülkesi'nin bekçisidir

[12] *Bir Melezleme*'ye eklenmiş not.

[13] Üçüncü ve dördüncü oktav defterlerinde tek tük tarihler vardır. Fakat bu defterler, Kuvart defterleri gibi günlük karakterinde değildir, çünkü bu defterlerde Kafka'nın özel yaşamına ve gündelik işlerine ancak birkaç kısa sözcükle dokunulmaktadır. Üstelik bu sözcükler, sanki pek önemsiz oldukları göze sokulmak istenirmiş gibi, küçük harflerle yazılmıştır. Her iki defterde de daha çok düşlemler ve felsefi gözlemler vardır. Bunlar, Kafka'ya konan ilk verem tanısının ardından, tedavi amacıyla gittiği ve nişanlısından ayrılma kararını verdiği Zürau'da yazılmıştı. Zürau'ya gidiş tarihi 12 Eylül 1917'dir.

Bu kitapta editörün karşılaştığı en büyük güçlük, *Günah, Istırap, Umut ve Doğru Yol Üzerine* adlı aforizmaları, Kafka'nın son biçimini verip temize çektiği hâliyle mi, yoksa oktav defterlerindeki gibi diğer notlarla karışık olarak mı sunmak ikilemi oldu. İlk seçenekte karar kılındı fakat oktav defterlerinin bütünlüğüne de sadık kalındı. Sadece 9. Aforizma'da Kafka'nın istediği bölüm kitap dışında bırakılmış, yerine oktav defterlerinde *Bir Yaşam* adı verilen parça alınmıştır. Bunun nedeni, daha önce ve sonra dizilen Kötü sorununu irdeleyen aforizmalar arasında ancak bu yolla bağlantı kurulabilmesidir.

[14] Kafka'nın *Çakallar ve Araplar* öyküsü Ekim 1917'de, Martin Buker'in yönettiği aylık siyonist *Der Jude* dergisinde yayınlandı. Aynı dergide, Kasım 1917'de *Akademi İçin Bir Rapor* da yayınlanmıştı. İki öykü ayrı adları bulunmasına rağmen tek bir başlık taşıyordu: *İki Hayvan Öyküsü*.

[15] Hans Blüher, Yahudi düşmanı kitaplar yayınlayan bir yazar, Tagger de daha sonraları Ferdinand Bruckner takma adıyla yazarlık yaptı. İki yazara ilişkin bilgi, Kafka'nın *Günlükler'*inde bulunmaktadır.

[16] Son Gün: Hıristiyan inancında, Kıyamet Günü.

[17] Kafka o günlerde Rus devrimci Alexandre Herzen'in (1812 70) anılarını okuyordu: *Karşı Günlükler. Die Shöne Rarirat* o dönemlerde yayınlanan bir dergi olmalı.

[18] Yazar Ernst Weiss.

[19] Josef Körner, ileride Friedrich Schlogel'in felsefi yazılarını yayına hazırlayan, Alman Romantizmi uzmanı saygın bir tarihçiydi. V. Mehl, Kafka'nın iş arkadaşlarından biriydi büyük olasılıkla. Pfahl, Kafka'nın işyerindeki üstü, Pribram ise okul arkadaşıdır.

[20] Kafka o sıralarda hâlâ Felice Bauer'le nişanlıydı.

[21] İkimizin ortak dostu, yazar Oskar Baum.

[22] Elyazmasına sonradan şunlar eklenmiştir: "Yılan yapması gerekenin yarısını yaptı sadece, şimdi getirdiğinin yalan olduğunu da kanıtlamak zorundaydı, yani en doğru deyişle, kendi kuyruğunu ısırmalıydı."

[23] Kadril: Almanya ve İngiltere'de 18. yüzyılın başlarında, Fransa'da ise o yüzyıl boyunca revaçta olan, çift sayıdaki çiftlerle yapılan, çok kurallı bir dans.

[24] Atlas: Homeros'a göre, "yeri, göğü birbirinden ayıran direkleri" omzunda taşıyan Yunan tanrısı.

[25] Bu defterde 1918 yılının notları başlamaktadır. Kafka, Zürau'da yaşamaya devam etmiş, fakat sık sık Prag'a gelerek kısa sürelerle kalmış, bu yolculukları iş yerinden aldığı resmi izni uzatmak için yapmıştı. Bu sürelerde, Prag yakınlarındaki Trojd Köyü'ndeki Meyvecilik Enstitüsü'nde hafif bahçe işleriyle uğraşmıştı.

[26] Kafka'nın yayıncısı Kurt Wollf. *Bir Köy Hekimi* kitabı için yazışmışlardı.

[27] Rügen Adası: Güney Baltık Denizi'nde bir ada.

[28] Kierkegaard'ın *Ojebilkket* broşürlerine gönderme.

[29] "Ve gördü ki, iyiydi.": Tevrat, Yaradılış 1. Kitap'tan alıntı.

[30] Bana sorulursa, burada Kafka'nın kalemi sürçmüştür. Tahminim doğruysa, Felix Weltsch'in ilk olarak 1918'de Kurt Hiller editörlüğünde çıkardığı *Tatiger Geist* yıllığının ikinci cildinde, sonra da 1920 baskısı *Gande und Freheit* kitabının *Erlebnis und Intention* makalesinde söz ettiği Sezgi – Deneyim karşıtlığına göndermedir bu not. Kafka'nın eleştirir bakışı, öncelikle, bir karşı tezin varlığına dayanır. Sezgi, Bergsonvari bir bakışla sınırlı kalınacaksa, karşı tezini bulması güç bir kavramdır. Ayrıca Sezgi'nin Analiz'le ilgisi yoktur, oysa Analiz Amaç'a uygundur.

[31] Hz. İbrahim: Kabe'nin temellerini atan Yahudi peygamberi.

[32] Bu fragman, takip eden beş aforizma gibi, Kierkegaard'ın *Korku ve Titreme*'sinden yola çıkar. Takip eden ilk iki aforizma Kierkegaard eleştirisidir. Kafka'nın bu fragmandan az önce Kierkegaard'a ait olan "Sonsuzluk şövalyesi" ve "İman şövalyesi" kavramlarını not etmiş olması, adı geçen kitabı okuduğuna kanıttır. Şu sözcükler oraya eklenmişti: "İbrahim'in art niyeti, anlam, aynı ses onu kâh ilerletiyor kâh geri çağırıyor."

[33] Özgün elyazmasında, bu aforizma birinci tekil kişi ağzından yazılmıştır. Aforizma, "Benim ruhsal yoksulluğum" diye başlamakta ve aynı kişi ağzından sürmektedir.

[34] **Poseidon:** Denizlerin hakimi olan Yunan tanrısı.

[35] Bu deftere Kafka'nın notlar işlediği bir kağıt parçası iliştirilmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla, kimsenin ilgilenmediği, yoksul bir geri zekalı için askerlik şubesine, büyük olasılıkla, askerlikten muaf tutulmasını rica eden bir dilekçe yazacaktı Kafka; notları bu amaçla tutuyordu. Notlarda akrabalar, Saazlı bir kasap, Oberkleeli bir amca, "varlığıyla yokluğu bir" bir kız kardeşten söz edilmektedir. "Ana baba yok." Ardından gelenler: "Normal değil, sadece toprak kazabiliyor, bu nedenle askerliğe elverişsiz olduğu açıklanmış, ayrıca, askerlik için epeyi geçkin. Fakat ne yaptığının ayırdında olmaksızın şubeye başvurmuş. Ne yazı biliyor ne de hesaptan anlıyor, bir başına kalsa sığır ya da sebze alamaz, köylüler de onu böyle işlere karıştırmıyorlar. Her şeye rağmen, alınan sebzeyi taşıyarak ya da sığırı güderek işe yarabilir belki; nedir, tek başına kendi işlerini yapması olanaksız. Akrabaları da bu görüşte olmalı, öyleyse tüm sorumluluğu onların üstlenmesi gerek." Bu dilekçe taslağının tümüne *Şato*'nun havası sinmiş gibidir, bu yüzden buraya almanın uygun düşeceğine karar verdim. Kafka bu romanın giriş taslağını 1922'de okumuştu bana.

[36] Kafka, Birinci Oktav Defteri'nin sonunda okumayı tasarladığı ya da henüz okuyup bitirdiği kitapların listesini yapmıştır: *Venedik'te Ölüm, Aziz Augustinus'un İtirafları, Summa,* Storm, Keller, *Kardinal Reta*, van Gogh'un *Mektuplar*'ı, *Ölmüş Bir Adamın Hayatından Kırk Yıl*, Baker, *Habeşistan Gezileri*, Emin Paşa, Livingston, Bernard, *Cezanne'ın Anıları*. Defterde, bunların ardından cephedeki kardeşinin adı yazılıdır. *Summa*, Franz Blei'nin çıkardığı derginin adıdır.

[37] Bu defterin sonunda da, ilk defterde olduğu gibi, *Bir Köy Hekimi* kitabında bulunacak öykülerin listesi vardır. Bu defterdeki liste, ilk deftere göre, çıkan kitaptaki öykü listesine daha yakındır: *Bir Rüya, Kanun Önünde, İmparatorun Habercisi, Kısa Süre, Eski Bir Elyazması, Çakallar ve Araplar, Galeride, Kovalı Süvari, Bir Köy Hekimi, Yeni Avukat, Kardeş Katili, On Bir Oğul*.

Altıncı Oktav Defteri'nde bir de mektup taslağı vardır. Mektuptaki yazıyı sökmek çok zor, neredeyse olanaksızdır. Görünüşe göre, savaş dönemi Avusturya milliyetçilerinin, bir kısmı dürüst olsalar bile çoğu kariyer amaçlı binlerce tasarısından birine yanıttı bu mektup. Benim okuyabildiğim kadarıyla, mektup taslağı şöyle: "Mektubunuz yanlış kapılardan döndükten sonra bana ulaştı, adresim Poric 7. Öncelikle mektubunuzda ifade ettiğiniz, beni çok mutlandıran ilginize teşekkür ederim. Yapmayı amaçladığınız şeyin yararlı, hatta gerekli olduğuna eminim. Listenize aldığınız değerli kişiler hem bu işin hem de her şeyin geleceğinin güvencesidir fakat yine de aranıza katılamayacağım. Ne yazık ki, Birleşik Büyük Avusturya'ya dair bir düşünce üretmekten acizim, bu işe katılmam pek güç doğrusu. Bu kararı zihnimde bile canlandıramıyorum. Sevindiğim şu ki, aranıza katılmamamın size zararı dokunmayacak. Zıddına, ben zayıf bedenli, çevresi dar ve kesinlikle nüfuzu kısıtlı biriyim; aranıza katılsam, bu sizi kısa sürede pişmanlığa sürükler. Fakat Sanat Galerisi(?) bir derneğe dönüşmeli, bu kaçınılmazdır, ben de üyelik aidatı vb. ile seve seve katkı yaparım. Olumsuz yanıtımı yanlış değerlendirmeyin lütfen, başka türlü yanıt vermem olanaksız."

Bu defter Kafka'nın *Çin Seddi'nin İnşasında* adlı öyküsünün özgün yazımını da içeriyor. Kafka, Kendi adlandırdığı bu (tamamlanmamış) öykünün, kendi başlarına da bütünlüğü olan iki küçük parçasını *Bir Köy Hekimi*'ne almıştı: *Eski Bir Elyazması* ve *İmparatorun Habercisi*.

[38] Bu defterin büyük kısmı, bir oyun denemesi olan Türbe Bekçisi'nin parçalarından oluşmuştur.

[39] Burada Yiddiş tiyatro oyuncusu İsak Löwy'nin yaşamöyküsü başlamaktadır. Kuvart defterlerinde ve benim yazdığım Kafka yaşamöyküsünde, üzerine epeyi bilgi olan bu oyuncu birçok gece yaşamını bölük pörçük parçalar hâlinde Kafka'ya anlatmış; o da bunları not alıp, daha sonra Löwy'nin biçemini korumaya çalışarak söz konusu metni yazmıştır. Löwy'ye gösterdiği ilgi, tek başına yeterli değildi; Kafka, aynı zamanda kendine ve gideceği yola dair ikircim içindeki yoksul oyuncuya yardım etmek, içine düştüğü derin bunalımı ona göstererek aşmasına yardım etmek de istiyordu. Sekizinci Oktav Defteri'nde başlanan bu yazı dışında, epeyi uzun fakat yine bitirilememiş, görece temiz bir metin daha vardır: Buradaki yazı odur. Son oktav defterinin geriye kalanında birkaç not ve onların ardından İbranice sözcükler gelir. Yetmiş sayfalık defterin elli sekiz sayfası İbranice dil çalışmalarına ayrılmıştır.

[40] *Trefe*: Mundar, dinen yenmesi yasak; halk dilinde temiz olmayan, yasak. *Chazer:* Domuz. *Seder:* Yahudi ilkokulu. *Rebbe*: Öğretmen. *Purim:* Kefaret Günü, oruç tutulan gün. *Klaus:* İbadethâne. *Lecho Doli*: Sabbath'ın başlangıcında söylenen ilahi. *BaalTeshuvah*: Tövbe edip dönen günahkâr.